

EGO

Humanistisch Opleidings Instituut
BIBLIOTHEEK
Postbus 797 • 3500 AT Utrecht

MEI 1987

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

- Het gezicht van de vijand • Verdraagzaam • Het IKV is nog springlevend • Starwars op Paaseiland • Haviken willen geen vrede
- Schelden doet geen zeer ... • Eleni, standbeeld voor een heldin • Popfestivals in aantocht • Over spugen en de macht van magistraten

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman Hu-
manistisch Geestelijke Verzor-
ging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorzit-
ter), Tineke Hundling, Wim Rein-
ders, Hans Schonk, Frank Spoel-
stra.

Vaste medewerkers:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer,
Ellen Broshuis, Adriaan Bijl, Theo
Carree, Arend van Dam, Gerard
van Erkelens, Karen Heij, Sietse
van der Hoek, Pieter de Jager, Jan
Kooijman, Willy Lohmann, Frits
Maas, Len Munnik, Leo van Op-
zeeland, Tom Pauka, Rien Ro-
bijs, Karel Roskam, Paul Rutten,
Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Frans
Wermer, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

Haviken willen geen vrede	2
Schelden doet geen zeer...	3
Verdraagzaam	5
Popfestivals in aantocht	6
Het IKV is nog springlevend	8
Eleni, standbeeld voor een heldin	10
Als iemand roept...(poster)	12
Het damestasje	14
Over spugen en de macht van magistraten	15
Het HMT/Nieuwe raadslieden	16
Het gezicht van de vijand	18
Starwars op Paaseiland	21
Boeken	22
Willy Lohmann	24

Foto's: voorpagina Audio-visuele
dienst KM en
pag. 17 Gerard van Erkelens

Haviken willen geen vrede

De Amerikaanse minister van defensie Weinberger vindt dat de Sovjet-Unie niet echt ontwapenen wil, want de Russen zijn gewoon doorgegaan met de bewapening. En de Amerikaanse televisiebeelden die er bij werden getoond logen er niet om: vanuit Moskou bewogen zich de rode cirkels steeds verder over de landkaart tot ook zelfs Engeland was ingelijfd. Er werden gevaarlijke raketten getoond en onderzeeboten: de Sovjetunie blijft een bedreiging, was de boodschap van Weinberger. En de Navo deed meteen mee: Moskou belemmert het wapengesprek, concludeerden de Navo-bazen.

Propaganda

Minister Weinberger heeft niet gelogen, maar hij wees zo glashard op de halve waarheid, dat hij de andere halve waarheid opzettelijk verzweeg: namelijk dat de Amerikanen ook driftig bezig zijn gebleven met bewapenen. Minister Weinberger beweerde zoveel als: „De Russen zijn niet te vertrouwen, want ze zeggen wel dat ze ontwapenen willen, maar intussen! Moet je nou toch eens zien wat ze allemaal uitspoken op het gebied van de kernbewapening!“ Stel nu eens, dat de Russische minister van defensie op precies dezelfde manier op televisie over de VS had gepraat met allemaal enge Amerikaanse raketten en met een getekende omsingeling van de Sovjetunie: „De Amerikanen zijn niet te vertrouwen, want ze zeggen wel dat ze ontwapenen willen, maar intussen! Moet je nou toch eens zien wat ze allemaal uitspoken op het gebied van de kernbewapening! 50 MX-raketten met 10 kernkoppen elk en 500 Midgetman-raketten en zo voort!“ Als die Russische minister dat had gezegd, dan hadden de Navo-generaals en de Navo-politici geroepen dat hij propaganda bedreef.

Starwars

De Amerikaanse minister Weinberger beweerde ook nog dat de Russen bezig zijn met SDI-Starwars en dat daarin een bedreiging van de vrede ligt. Dat nu is een onlogische redenering: want de Amerikanen beweren immers altijd dat SDI een defensief wapen is, een afweerscherm, een wapen voor de vrede en dat de SU geen enkele reden heeft om daar bang voor te zijn! Als dat waar is, dan kan datzelfde wapen aan de Russische kant evenmin een bedreiging zijn, want dan is het in technische zin ook niet

meer dan een defensief wapen, een afweerscherm, een wapen voor de vrede, waar de VS geen angst voor hoeven te hebben! Dus Weinberger spreekt zichzelf tegen. Hij liegt misschien niet, maar hij is zeker niet te geloven. Die Weinberger toch! „Gorbatsjov deugt niet! Zijn ontwapeningsvoorstellen deugen niet! Hij meent niet wat hij zegt!“

Benauwd

De Westerse havik Weinberger is doodsbenauwd dat die Russische voorstellen voor veel mensen in het Westen hoopgevend zijn. Hij is doodsbenauwd dat er wel een wapenbeheersingsakkoord zal gaan komen. En daarom moet het komende jaar voor de Amerikaanse defensie maar liefst \$ 312 miljard worden uitgetrokken. Want Weinberger zal desnoods de Russen economisch doodbewapenen, zoals hij vroeger al openlijk heeft gezegd. Doodsbenauwd zijn de Westerse haviken, dat er inderdaad ooit een eind zal komen aan de wapeningsspiraal, die zo winstgevend is voor de wapenindustrie. Het is treurig dat dit Haviken-Westen op alle duidelijke tekenen uit het Oosten niet anders weet te doen dan te blijven roepen dat de Russen niet deugen.

Vijandbeeld

De Westerse haviken zijn bang dat ons vijandbeeld een beetje aardiger wordt. Haviken willen geen vrede - ze willen met hun klauwen en hun snavels tegen de vijand tekeer blijven gaan. Het wordt dus hoog tijd, dat de haviken gekortwiek worden en desnoods opgesloten, want zij zijn een gevaar voor de vrede waar zij de bek zo vol van hebben.

Karel Roskam

Schelden doet geen zeer...

Over kickboksen en discriminatie

Voor Turkse wasvrouwen uitgescholden worden wanneer je een Nederlandse, manlijke militair bent: dat kan lachwekkend zijn, maar het is vooral vernederend. Niet alleen voor binnenlanders, maar ook voor de buitenlanders, al zijn ze daar zelf op dat moment niet bij.

Carlo Hasselbaink, Lino de Palma en Wim Spruijt, dienstplichtige militairen uit Assen, kregen deze woorden in hun diensttijd over zich heen, en nog meer. Tijdens hun bezoek aan het Coornherthuis – het humanistisch vormingscentrum voor militairen in Zeist – werd hun de vraag gesteld wat ze positief vinden in hun leven. Voor Carlo en Wim was dat kickboksen. Een andere vraag was waar ze een hekel aan hadden. Voor Lino en Carlo was dat discriminatie. Daarom had raadsman Wim Reinders over deze twee zaken, die verder niets met elkaar te maken hebben, een vraaggesprek met hen.

Wat is kickboksen precies?

Carlo: Een sport die je met handen en voeten beoefent. Je gebruikt meer je voeten dan je handen. De handen zijn er meer om slagen en trappen af te weren.

Wim: De sport komt uit Thailand. Je hebt Thai-boksen en daar hebben de Amerikanen kickboksen van gemaakt.

Carlo: Bij Thai-boksen mag alles en dat is bij kickboksen niet zo.

Wat boksen is weet ik. En ik begrijp dat een 'kick' een trap is. Wat is er nu meer

van te zeggen dan dat het kickboksen neerkomt op slaan en trappen?

Wim: Het is een leuke sport om te doen. Ik heb eerst een half jaar aan jiu-jitsu gedaan en dat vond ik te soft. Je kon daar vijf minuten bij vechten zonder elkaar te raken. Toen ben ik overgegaan op kickboksen, dat was meer voel-contact.

Wat is dat, voel-contact?

Wim: Een vorm van karate waarbij ook met knock-out wordt gewerkt. Karate

met semi-contact gaat van tik, tik, tik; dan gaat het alleen om punten maken. Voel-contact is ook karate, maar dan gaat het puur om de knock-out.

O, het is geen voel-contact, maar full contact. Je spreekt het op dezelfde manier uit, maar het betekent heel iets anders.

Wim: Inderdaad. Maar bij full contact karate mag je ook veel minder dan bij kickboksen en daarom ben ik daarmee verder gegaan.

Wat vinden jullie het aantrekkelijke van kickboksen?

Wim: Je mag low kicks maken, dus trappen op de benen, zowel aan de binnen- en aan de buitenkant. De training is net iets harder, je krijgt meer incasseringsvermogen.

Carlo: Ik heb gevoetbald en wilde overstappen op een vechtsport. Niet om te gebruiken, maar meer voor mezelf. Je mag het op straat trouwens niet gebruiken. Het is een gevaarlijke sport.

Behendigheid

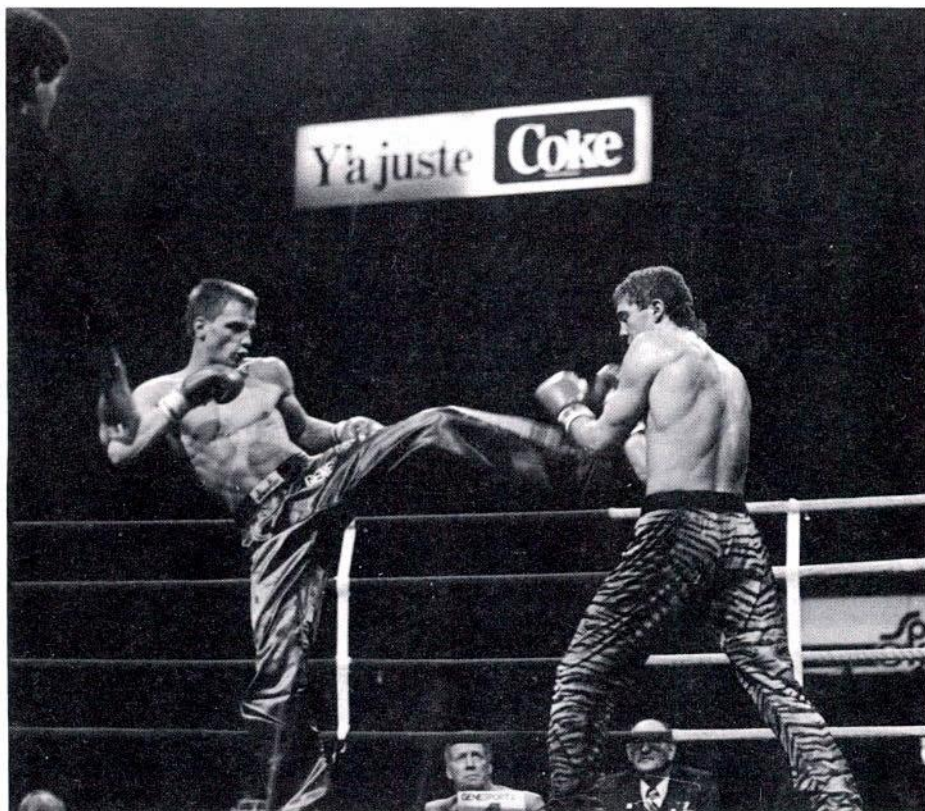
We krijgen het over vechten met een tegenstander: het zogenaamde sparren wanneer je geen wedstrijden doet. Dino's broer doet ook aan kickboksen en bij zo'n sparringpartij zag Dino het er wel eens flink ruig aan toe gaan. Volgens Wim en Carlo is dat niet de bedoeling van het sparren. Je bouwt geen incasseringsvermogen op door elkaar rot te slaan of te trappen. Dat doe je door conditietraining, door uren achtereen op een zak te meppen of door clinchen met elkaar te beoefenen.

Tijdens het sparren probeer je behendigheid te oefenen, je bent namelijk nooit met gelijkwaardige tegenstanders bezig. Als je er dan zomaar op los gaat slaan, leer je niets. De sterkere niet, maar als de sterkere zich inhoudt en de zwakkere ramt maar raak, dan leert die ook niets.

Sparren is bedoeld om datgene wat je geleerd hebt in de praktijk te brengen; je techniek moet ontwikkeld worden.

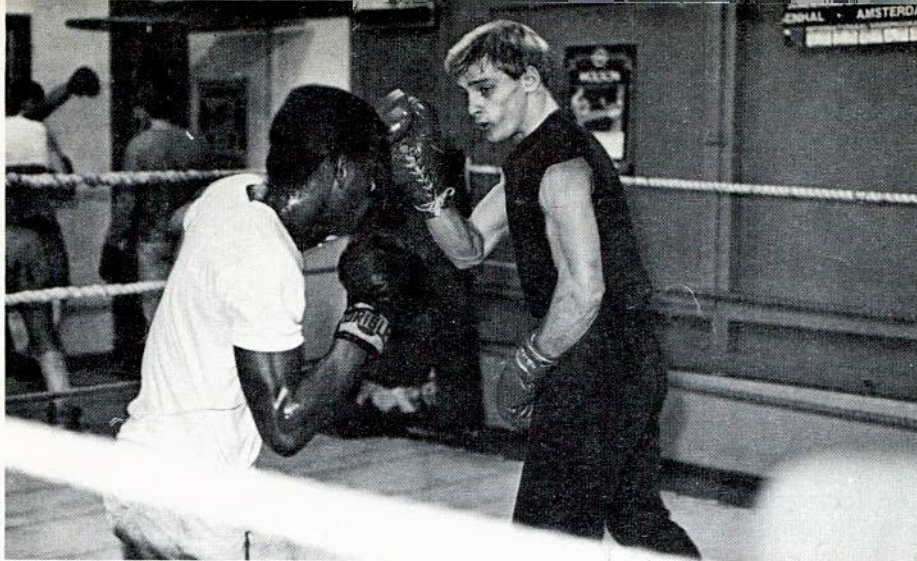
Jullie leren dus gevaarlijke dingen. Wanneer je dat in de praktijk toepast, kan het funeste gevolgen hebben. Jullie trainen ervoor om in een gevecht de ander zoveel mogelijk schade toe te brengen en voor jezelf de schade zoveel mogelijk te beperken. Waarom?

Carlo: Het gaat er niet allereerst om iemand goed te pakken te nemen. Maar als je in de ring staat en je kunt je tegen-

Een moment van een wedstrijd kickboksen (in december 1986 in Montreal, Canada) tussen Fred Pel, kampioen van Europa, A-klasse (links) en Alain Bonnamie.

Foto's Sportcentrum The Gym

Een trainingsspartij tussen Wilfried Yard en Fred Pel (rechts).

stander neerhalen, dan heb ik het gevoel dat ik weer wat opgeschoten ben in de kicksport.

Wim: Ik sta er om de tegenstander zo snel mogelijk knock-out te trappen en hij ook. Dat weet je van elkaar, daar is niets oneerlijks bij. Na de wedstrijd val je elkaar meestal in de armen. Je gaat ook naar de hoek van de tegenstander om elkaar te bedanken, want je komt voor hetzelfde: om je sport te beoefenen. Als 't goed is, ga je ook pas de ring in als je een goede conditie en een goed incasseringsvermogen hebt opgebouwd. Dan is het ook minder gevaarlijk.

Carlo: Bij een wedstrijd probeer je 't zo lang mogelijk vol te houden. Je kijkt voor jezelf hoe ver je bent met je techniek en je conditie.

Wim: In feite is het puur het testen van jezelf.

Carlo: Maar ik heb nog nooit in de ring gestaan en daar komt het voorlopig ook niet van. Pas na de dienst. In dienst trainen gaat niet zo gemakkelijk. Na schooltijd ging ik altijd een uur of twee trainen. Daarna m'n huiswerk.

Waar ben ik mee bezig?

Wim: Toen ik wedstrijden deed, trainde ik zes, zeven keer per week, van anderhalf tot twee uur. Ik trainde ook veel 's avonds en dan was ik de volgende dag op school in m'n gedachten vaak nog met kickboksen bezig. Van het kickboksen leer ik ook me steeds af te vragen: wat ben ik aan het doen, waar ben ik mee bezig? Door er heel geconcentreerd mee bezig te zijn, krijg je ook een stijgende lijn in je sport. Op school was ik er veel mee bezig, nu in het leger niet meer. Nu kan ik er afstand van nemen en me afvragen: waar ben ik mee bezig? Ik heb m'n neus niet meer helemaal in originele staat zitten en ik denk: ik had best wel vaak hoofdpijn, van al die klappen.

Carlo: Tijdens het sparren kreeg ik soms per ongeluk een paar goeie klappen in m'n gezicht en dan had ik wel eens hoofdpijn. Maar verder heb ik nooit last.

Als je dat nu - achteraf - merkt, denk je dan niet: is het wel goed waar ik mee bezig ben?

Wim: Die vraag komt wel eens bij me op, maar het is voor mij geen reden om er mee te stoppen. Ik ben er alleen niet van overtuigd of ik weer wedstrijden zal gaan doen.

Carlo: Je weet dat het een gevaarlijke sport is en dat het een dodelijke afloop kan hebben. Dat is het risico. Maar het is een goed gevoel om lekker met je lijf bezig te zijn, dat geeft je een kick, net als bij voetballen wanneer je een doelpunt maakt. Kickboksen is aan te bevelen als je wat aan je conditie wilt doen en als je je eigen lichaam goed wilt beheersen. Het is dan vooral bevredigend voor jezelf.

Er zullen mensen zijn die denken dat vechtsporters graag een vechtpartij uitlokken om zich eens flink uit te leven. Hebben die mensen gelijk?

Wim: Je begint er niet aan, omdat je weet wat de gevaren ervan zijn. En ik wil ook niet het risico lopen dat ik een pak op m'n donder krijg, want er kunnen best meer mensen bij betrokken raken. En wat heb ik eraan, als bijvoorbeeld mijn scheenbeen in puin ligt? Bovendien zie ik het nut er niet van in. Je kunt je tenslotte de hele week afreageren op een bokszak of zo. Als je daar een uur op bezig bent, kun je al je agressie kwijt. En voor de meeste mensen is het denk ik zo, dat ze ruzie zoeken om hun agressie kwijt te raken. Dat kun je ook in je sport kwijt.

Carlo: Je kunt je agressie beter op een zak botvieren dan op een mens.

Discriminatie

Lino, we stappen af van het kickboksen. Jij had discriminatie genoemd als iets waar je een hekel aan hebt.

Lino: Ja, ik vind het verschrikkelijk wanneer ze tegen iemand zeggen: jij zwarte, jij schele, of zoiets. Je moet gewoon met iedereen om kunnen gaan, zwart, wit of bruin, dat maakt niet uit.

Jouw naam klinkt buitenlandse. Maak je zelf iets mee van discriminatie?

Lino: Mijn vader is Italiaans en mijn moeder Nederlands. Ik heb wel eens wat gehoord over die buitenlandse naam, maar dat valt wel mee. Ik vind

het ook zwak. Vooral als ik merk dat mensen met een donkere huidskleur gepakt worden. Je kunt om je heen merken dat het gebeurt en dat vind ik niet leuk. Ze hebben net zoveel rechten als wij.

Maak jij daar iets van mee, Carlo?

Carlo: Buiten dienst niet zo vaak. Wel eens van vrienden in de vorm van een grap.

Lino: Je hoort wel zeggen: zwarte roetmop of rijsteprik of zoiets. Wat is dat nou voor gedoe, dat kun je toch ook normaal zeggen. Ik vind dat niet kloppen. Ik maakte mee dat er een grote groep jongens geen pet of baret op hun hoofd hadden. Toen werd alleen de donkergekleurde er uitgepikt door kaderleden.

Hoe reageren de andere jongens daarop?

Lino: Die zeggen dan: Waarom moet je hem altijd hebben? Pak ons een keer. Maar hij valt op door z'n huidskleur en manier van bewegen.

Carlo: Ze proberen je te stressen, zodat je uit zult vallen en dan kunnen ze jou een gele flap geven.

Geef daar eens een voorbeeld van.

Carlo: We hadden een mars gelopen en kwamen terug op de kazerne. Iemand zei zoiets als: „Ze hebben er schijt aan“, en toen zei mijn PS: „Ja, ze hebben de kleuren net zoals schijt.“ Dat pik ik automatisch niet en toen viel ik tegen hem uit.

Wim: Ze zeiden: „Ze hebben overal schijt aan en dat is ook wel te zien aan hun kleur.“

Wie zeiden dat?

Wim: Dat zei de sergeant.

Carlo: En met 'ze' bedoelde hij ons. We zijn met z'n tweeën in de compagnie.

Hoe kwam hij erbij om dat te zeggen?

Carlo: Ik denk dat hij gestrest was. De hele mars zat hij al tegen ons te kankeren.

Hoe reageerde jij daarop?

Carlo: Fel. Ik begon ook meteen te schelden. Toen dreigde hij met een gele flap, maar die heb ik niet gekregen. We zijn in beklag gegaan en als we straks terugkomen op de kazerne, wil ik wel graag horen wat er verder gebeurd is.

Wim: Ze gebruiken Carlo en zijn kleurgenoot als voor-de-hand-liggende slachtoffers om de rest van de compagnie nog even op hun machtspositie te wijzen. Die sergeant pakt iedereen op z'n persoonlijke eigenaardigheden en

op wat hij daar belachelijk aan vindt.

„Meisjes“

Vindt de rest van het peloton dat je dit soort dingen niet moet pikken en dat jullie daar achter aan moeten gaan?

Carlo: Ja. Al zijn er altijd mensen die zeggen: daar moet je je niet mee bemoeien.

Lino: Je moet er meteen achteraan. Een beroeps zei een paar keer tegen mij: 'stinkertje'. Toen zei ik een keer 'baby' tegen hem en toen gaf de kapitein mij f 50 boete. Hij wilde er geen rekening mee houden dat het een reactie op 'stinkertje' was. Dan had ik toen maar direct in beklag moeten gaan. Je moet dus niet over je heen laten lopen, maar meteen reageren. Zo werkt het systeem.

Wim: Er wordt ook niet alleen persoonlijk bij ons gediscrimineerd. De groep is ook wel eens uitgescholden voor 'stelletje Turkse wasvrouwen'. Dat is ook discriminatie.

Lino: En de kapitein zegt tegen ons steeds: „Meisjes!“ „Meisjes, kijk voor je!“ „Meisjes, ga recht staan!“ Dat slaat toch nergens op.

Wim: Er werd ook 'zwanger nijlpaard' tegen iemand gezegd door het kader, omdat die jongen dik is.

Carlo: Zo kleiner je mensen en geef je hen een minderwaardigheidsgevoel.

Lino: Je kunt je mond niet open doen, omdat het je meerdere is, je kapitein. Als je wel je mond open doet, dan... pffft...

Kaderleden mogen iemand niet kleineren of vernederen. Maar als je toch je mond open doet in zo'n geval en je gaat bijvoorbeeld in beklag tegen de kapitein, dan kun je het voor de rest van je diensttijd wel vergeten. Als je één klein foutje maakt, ben je de klos. Zo denken ze vaak in dienst. En dan gebeurt er niets. Dan laat je alles over je heen komen.

Een andere houding is om tegen vernederingen in te gaan. Als je een goede commandant hebt, dan zal die het niet pikken dat zijn medewerkers leden van de groep kleineren. En als je een slechte CC hebt, dan is er wel een andere, hogere commandant te vinden die dat soort slechtheid bestraft. En ook al gaat dat laatste niet gemakkelijk, het is beter om een lange moeilijke weg te gaan om je recht te krijgen, dan passief de dingen maar te laten gebeuren. Met die conclusie besluiten we het gesprek.

Wim Reinders

voor het begin van de oorlog
willen soldaten 1 tot 2 wacht-
dagen

Verdraagzaam

Voor me uit deinde een ragfijne jongeman. Tenger in de heupen en al te zorgvuldig gecoiffeerd, gehuld in modieuze lommen die echter uiterst geraffineerd bleken van kleurschakering. Zijn hakjes klikklakten zo nadrukkelijk op het Amsterdamse asfalt dat de noeste metselaars op hun steiger troffel en voegspijker neervlieden, omdat zij een mogelijkheid vermoedden om in den geest vreemd te gaan. De teleurstelling was dus groot.

„Hé poot! Pas maar op dat ze je tassie niet afpakken! Mot je wat in je kont hebben?“

De jongen schudde zijn versgesneden lokken en trippelde door. Met de zekerheid van een zestienjarige.

Toen het mijn beurt was om de nieuwbouw te passeren bleken de heren die boven mij waren gesteld nog niet van hun vrolijkheid bekomen te zijn, maar hun benadering van het fenomeen poot onderging een opvallende wijziging. „Ha, die Jossie!“ Ik zwaaide amicaal terug naar de bouwvakkers. Ik droeg geen tasje en had de handen dus vrij. Ik vervolgde aldus mijn geplaveide weg, beschermd door leeftijd, carrière en aanpassingsvermogen.

De jongen keek om.

Hij was ontegenzeggelijk geboetseerd door een bevlogen kunstenaar. Alsof een Michelangelo zijn David wilde overtreffen. Ik dacht aan Thomas Mann's 'Dood in Venetië', omdat ik tot dezelfde prijsklasse ga behoren als de hoofdpersoon, maar ik gaarde mijzelf onmiddellijk bij elkander. Wat zal ik visioenen najagen? Wat zal je zilver verlangen als je goud bezit... Bovendien, dat joch kon mijn zoon zijn. En ik prees me gelukkig dat hij het niet was.

Ik ben een ouwe truisvogel met een ijzeren geheugen. Wat moet je als ouder met zo'n breekbaar kind. „Henk, ga nou toch eens buitenspelen!“ „Nee Henkie, jongens spelen met brandweerauto's...“

„Waarom ga je niet uit met Annie, Henk? Het is heus een leuk meisje!“ O, ik kan de teksten zo opspuiten, al gebruikten mijn opvoeders minder voor de hand liggende en ook minder vertwijfelde varianten. Niettemin onderscheidde onze Henk zich zeer van andere Henken en wou dat weten ook. Met de gekochte hulp van Max Factor onderstreepte hij zijn

buitenbeentjes: donkere, sprekende ogen en een veel te fraai getinte huid. Hij lachte naar me zoals ook de metselaars me bejegenden, zodat ik er niets van hoefde te denken. Een hagelwit gebit ving het late zonlicht van de wintermiddag. Vestdijk's 'Ivoren Wachters...'

Ik achtte mezelf gelukkig zo literair onderlegd te zijn. Je hebt dan nog eens iets te associëren, nietwaar?

Ik haalde de jonge god moeiteloos in, omdat ik ooit leerde grotere passen te nemen.

„Dàag“, zei hij.

„Dag!“, glom ik terug. En ik liep door. Ik had natuurlijk moeten zeggen: „Kom even mee. Ik woon hier maar tien trippeltjes vandaan. En vertel het nou eens allemaal.“

Maar ik deed het niet.

Omdat ik geen vader ben en hij mijn zoon niet was. Omdat ik even meende daar blij om te moeten zijn en hij zich die situatie vast ook niet zou kunnen voorstellen. En ach, als-ie een kwart eeuw verder is en het geluk heeft gehad zich een maatschappelijk geaccepteerde positie te verwerven, is het leed grotendeels geleden. Want daar is tijd voor nodig. Meer dan wat make-up en snelle kleertjes.

Ik stond juist achter mijn veilige keukenvitrages toen hij langsvoor: een rank scheepje in windkracht twaalf. Er zal nog heel wat water door de zee gaan voor zijn echte vader zal roepen: „Henk, neem die vriend van je toch eens mee naar huis! Hij lijkt me een heel geschikte knaap...“

Het zal nog heel lang duren voor Henk een stevige 'poot' van onze samenleving is, die zich zijn tassie niet laat afpakken.

Vooralsnog is hij heel jong. En heel mooi. En vast heel alleen.

Maar hij mag straks wel wonen in het huis dat zo vlijtig werd opgetrokken door handwerkslieden die 'normaal' zijn. Zelfs met een andere jongen samen. Want we zijn tolerant, in Nederland. Hier kan en mag alles. En hier kan en mag je alles zeggen ook. Enfin, ik had nog heel wat te mijmeren aan het aanrecht. Dom natuurlijk, want even later pakte ik de fluitketel van het gas zonder gebruikmaking van een daartoe vervaardigd aanvattertje. Een verbrande poot is nog erger...

Jos Brink

Popfestivals in aantocht

Lochem en Pinkpop verhuizen

Met het beteren van het weer komen ook de jaarlijkse openlucht popfestivals naderbij. Aan het eind van deze maand mei en het begin van juni staan de twee belangrijkste festivals van Nederland geprogrammeerd. Op hemelvaartsdag 28 mei vindt in Nijmegen een vernieuwde versie van het Lochem popfestival plaats en op tweede pinksterdag voltrekt zich traditiegetrouw het Pinkpopfestival. In deze EGO aandacht voor die twee popgebeurtenissen van formaat en voor recent plaatwerk van een viertal daar optredende acts.

Dit artikel is te beschouwen als een combinatie van de popinformatie die je doorgaans in EGO aantreft, algemene achtergrondverhalen en besprekingen van popplaten.

'Lochem' in de Goffert

Op Hemelvaartsdag trekt een deel van popminnend Nederland traditiegetrouw naar het Gelderse plaatsje Lochem om daar het 'Lochem festival' bij te gaan wonen. Jarenlang stond 'Lochem' bekend als een intiem en gezellig festival dat een tijd lang werd gehouden in het plaatselijke openluchttheater met een capaciteit van 10.000 bezoekers. Enkele jaren geleden verhuisde het festival naar een nabij gelegen veld, maar ook dat is inmiddels te klein gebleken. Toen Lochem-organisator Joost Carlier bij de Lochemse autoriteiten nul op het request kreeg op zijn verzoek voor een groter festivalterrein ging hij op verkenning buiten het Lochemse. Een geschikte plek werd gevonden in het Nijmeegse Goffertpark, capaciteit 60.000 bezoekers. Lochem vindt dus dit jaar plaats in de Nijmeegse Goffert.

Pinkpop naar Baarlo

Ook een ander belangrijk festival, Pinkpop ging aan de wandel. Pinkpop-organisator Jan Smeets kreeg dit jaar geen toestemming zijn festival in het Burgemeester Damen sportpark te organiseren, omdat daar momenteel onderhoudswerkzaamheden worden verricht. Daarmee komt een eind aan een traditie van meer dan 10 jaar Pinkpop in Geleen. Smeets vond een geschikte lokatie in het Noord-Limburgse Baarlo. Op tweede pinksterdag blijven de draisers in de stallen en de stockcars in de garages en wordt de race-baan in Baarlo een popfestival-terrein.

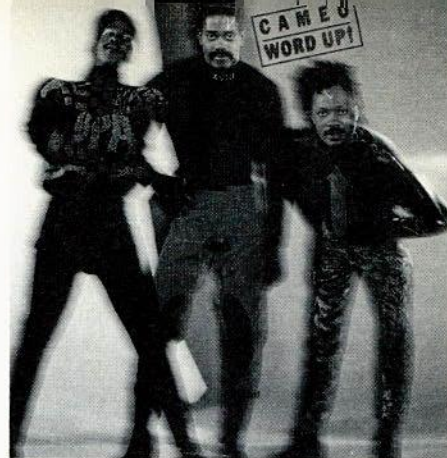
Werkverdeling

De verschuivingen die zich in ruimtelijke zin hebben voltrokken lijken gepaard te zijn gegaan met een aantal veranderingen in de opzet van beide

festivals. Goffert'87 en Pinkpop'87 lijken zich op twee verschillende soorten popliefhebbers te richten.

Op hemelvaartsdag 28 mei zullen in de Goffert bands te zien en te horen zijn, die 'dansbare', op zwarte muziek gebaseerde rhythmische popmuziek maken. Een soort muziek dat je ook regelmatig in de hitparade tegenkomt. De groepen 'Blow Monkeys' en 'Curiosity killed the Cat' behoren tot de nieuwe, blanke, Engelse groepen, die onmiskenbaar een soulgeluid in hun muziek hebben geïntegreerd. De multi-rationale groep UB40 maakt reggae, de Amerikaanse band Cameo speelt funk en Tina Turner soul met rock-invloeden.

Pinkpop daarentegen lijkt te hebben gekozen voor de new wave. De bands op Pinkpop'87 maken de soort muziek die je regelmatig aantreft in Vara's verrukkelijke 15. De bands die op Pinkpop

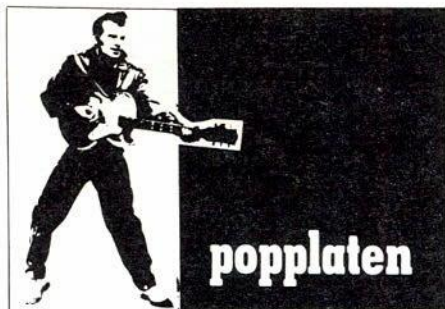
optreden zijn: Fatal flowers, The Communards, Hüsker Du, Echo and the Bunnymen, Iggy Pop, Chris Isaak en the Smiths.

Het denkwerk achter deze 'werkverdeling' is naar alle waarschijnlijkheid verricht op de burelen van het Delftse popbureau Mojo Concerts bv. Dit bureau bemiddelt samen met het gelieerde bureau 'Double You' uit Nijmegen, voor naar schatting 90% van alle concerten van buitenlandse groepen in Nederland, tussen bands en de lokale organisatoren. Jan Smeets van Pinkpop en Joost Carlier van Goffert'87 zijn dan ook in hoge mate afhankelijk van Mojo en Double You.

In samenspraak met elkaar hebben de heren gekozen voor een verstandige verdeling van het popgebeuren over twee festivals. De Nederlandse popliefhebber zal zijn festivalcenten (de entreeprijs voor ieder van de festivals ligt rond de veertig gulden) in ieder geval in eigen land kwijt kunnen. Grote vraag is wat dat betekent voor de bezoekersaantallen voor het Belgische dubbelfestival Torhout/Werchter, dat ook dit jaar weer gehouden wordt.

tina turner
BREAK EVERY RULE

Omdat de EGO-popliefhebbers de rubriek popplaten vorige maand hebben moeten missen deze maand een korte inhaalmanoeuvre. En wat ligt er meer voor de hand dan een bespreking van nieuw plaatwerk van groepen die binnenkort op een van de twee voornoemde festivals zullen staan?

Tina Turner

De absolute 'top of the bill' van het Gofertfestival is natuurlijk de energieke brok soul van 48 lentes jong, Tina Turner. Tina begon enkele jaren geleden aan een solocarriere nadat ze door ex-man Ike aan de kant was gezet. Op een leeftijd waarop je zou verwachten dat ze het moede hoofd in de schoot zou leggen, begon Tina aan een glorieuze wederopstanding via het solo-album 'Private Dancer'. Miljoenen exemplaren van dit album gingen over de toonbank. Eind 1986 kwam opnieuw een solo-elpee van haar uit, ditmaal onder de titel 'Break Every Rule'. Ook van dit album zijn inmiddels, net als van haar vorige elpee, al een aantal songs een hit geworden, onder andere de nummers 'Typical Male' en 'Two People'. 'Break Every Rule' is Tina op haar best: fel, rauw en soulfull zingend op een stevig rock-tapjijt.

Cameo

Een andere zwarte act op hemelvaartsdag is de Amerikaanse funkformatie Cameo. De band bestaat al ruim tien jaar en is geformeerd rond lead-zanger Larry Blackmon. Met de elpee 'Word Up!' beleefde Cameo in 1986 in Nederland de definitieve doorbraak. Dit gebeurde onder meer via de hits 'Word Up!' en 'Candy'. De elpee van Cameo

bevat een dosis vette, dansbare funk, die iedereen die gevoelig is voor een 'funky-beat' wel op de been moet brengen. De sound van Cameo is wel eens aangeduid als horny, funky, rich and very tight'.

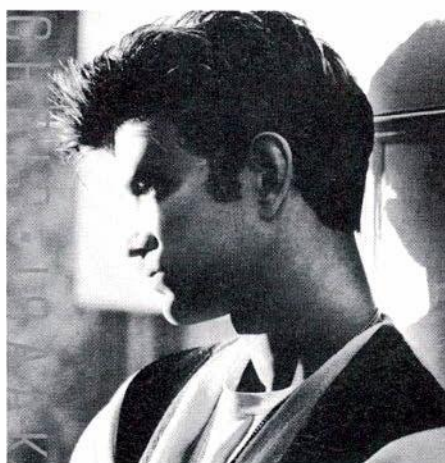
Iggy Pop

Een van de weinige oudgedienden op het Pinkpop-festival dit jaar is de Amerikaan Iggy Pop. In de zeventiger jaren maakte hij furore met zijn band 'the Stooges'. Hij wordt algemeen gezien als een voorloper van de punkrock. In 1977 had Iggy een hitsingle 'Lust for Life' die ook in de vaderlandse hitparade terecht kwam. Zijn optreden in Toppop baarde nogal wat opzien, omdat hij het tv-decor enigszins verbouwde.

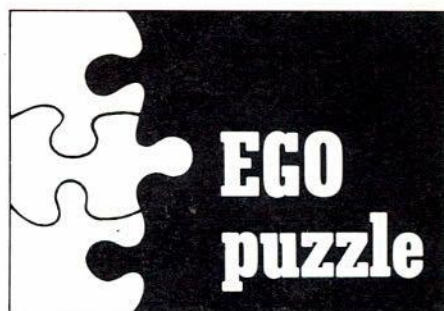
Op Pop's laatste elpee 'Blah-Blah-Blah' werkt hij samen met niemand minder dan David Bowie, met wie hij al jaren goede maatjes is. Bowie werkte onder andere aan de produktie van de elpee en schreef samen met Iggy een groot aantal nummers. De hand van Bowie is overduidelijk in de elpee terug te vinden, wat geen verwijt is. De sound van beide popartiesten lijkt op elkaar, al zijn Iggy's uitvoeringen over het algemeen iets heftiger en minder glad dan Bowie's vertolkingen. Van de elpee is inmiddels een nieuwe single verschenen die 'Shades' heet.

Chris Isaak

Waar velen ongetwijfeld naar uitkijken is het optreden van Chris Isaak op Pinkpop. Isaak, afkomstig van de Ameri-

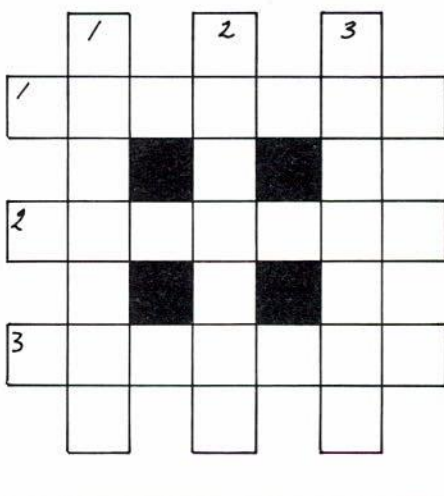

kaanse West Coast, trad de eerste en enige keer in Nederland op in 1985 tijdens het Pandora's Musicbox festival. Daar oogstte hij veel lof van zowel kritici als publiek. Tot nu toe verschenen twee elpees van hem, die kwa stijl en aanpak nauwelijks van elkaar verschillen. De eersteling van Isaak heette 'Silverstone' en de onlangs uitgekomen elpee heet gewoon 'Chris Isaak'. Zijn stem doet meestal denken aan die van Roy Orbison en soms aan die van Elvis. Het geluid van gitarist James Calvin Wisley klinkt als de 'twang' van Duane Eddy. Isaak's muziek is ingetogen, melodius, emotioneel en drukt iets van verlangen uit. Iedere keer wanneer

De oplossing van de zandloper in het aprilnummer luidt: gedragen, geraden, dragen, garen, rang, rag, ra, a, ar, are, aren, varen, vragen, vergaan, vergaand.

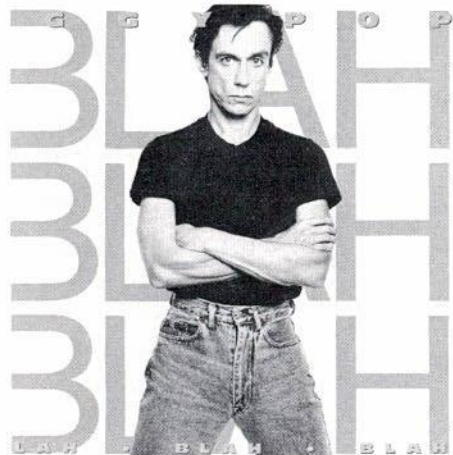
Hieronder een puzzel waarin horizontaal en vertikaal dezelfde woorden van elk zeven letters dienen te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden: 1. humoristisch; 2. deel van een koe; 3. vliegers.

je zijn platen beluistert hoor je weer nieuwe stukjes muziek en geluidjes die je bekend voorkomen en die je moeilijk kunt thuisbrengen. Bij de beluistering van zijn laatste elpee leek het wel of ik in het nummer 'Blue Hotel' voormalig Shadow-gitarist Hank Marvin hoorde meespelen.

Al met al lijken er redenen genoeg om letterlijk en figuurlijk reikhalzend uit te zien naar de popbands die de komende maand Nederland zullen aandoen.

Paul Rutten

Het IKV is nog springlevend

Een gesprek met voorzitter Ien van den Heuvel

Het IKV is vooral bekend door de activiteiten tegen de kernbewapening. In 1966 al werd het Interkerkelijk Vredesberaad opgericht, maar in het eind van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig kwam de naam IKV pas echt in de kijker. Het hoogtepunt van de aandacht lag bij de demonstratie tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland, op 21 november 1981.

De kruisraketten kwamen er, zoals bekend, tóch.

De secretaris van het IKV, Mient-Jan Faber, sprak in dit verband van een rouwproces, waarmee het IKV nadien te maken kreeg. Of dat rouwproces nu voorbij is? Het IKV is in elk geval nog springlevend. Eind 1986 werd een nieuwe voorzitter gekozen, Ien van den Heuvel, ooit voorzitter van de Partij van de Arbeid en momenteel lid van het Europees parlement. Jan Stoof had een interview met haar voor EGO.

Wat is, moet haast wel de eerste vraag zijn, de taak van de voorzitter van het IKV?

Uiteraard leiding geven aan het IKV. Dat betekent dus vergaderingen voorzitten, van het bestuur en van de campagneraad, die je als een soort parlement van het IKV kunt beschouwen.

Betekent dit, dat u een groot aandeel heeft in het vaststellen van het beleid, of is dat meer een taak van het secretariaat?

Het secretariaat heeft, zoals dat heet, een initiërende functie, het kan op eigen houtje voorstellen doen. Maar wij hebben heel duidelijk afgesproken dat alle ideeën die in het secretariaat ont-

staan, via het dagelijks bestuur en het beraad (het algemeen bestuur, JS) worden geleid en dat daar de beslissingen vallen.

Een drukke baan?

We zijn de laatste tijd nogal druk geweest, omdat we een nota Ontwapeningsbeleid hebben geproduceerd, en die moet langs de verschillende groepen. Ik heb nogal wat bijeenkomsten van kernen en regio's meegemaakt en ik heb uiteraard ook aan de voorbereiding van de nota het nodige werk gehad.

Wat zijn momenteel de hoofdpunten van het beleid?

Nou, we hebben eigenlijk het zogenaamde tweesporenbeleid ontwikkeld, enerzijds volop in actie tegen de bewapeningstoename die nog altijd plaatsvindt en anderzijds zijn we bezig een zogenaamd contactenbeleid op te zetten. Daarbij moeten we zien uit te vinden hoe dat er precies moet gaan uitzien. Het gaat om de contacten met geloofsgenoten in Oost-Europa en de vraag is, of we IKV-ers moeten aanraden om vooral deel te nemen aan de kerkelijke contacten die er al zijn. Daarnaast hebben we natuurlijk onze eigen contacten met vredesbewegingen en vredesgroepen in Oost-Europa, zowel met officiële als met de zogenaamde onafhankelijke groepen. Met name in het Memorandum dat ter gelegenheid van de vervolgconferentie in Wenen is opgesteld, hebben we die samenwerking gestalte proberen te geven.

Wat is nu het belangrijkste actiepunt wat betreft de bewapeningstoename?

In de eerste plaats zijn we er op gespist om alle mogelijke invloed uit te oefenen om dat accoord over de verwijdering van de kruisraketten er te laten komen. Als dat er eenmaal is, en dan wil ik nu maar even aannemen dat het er zal komen, dan moeten we natuurlijk nieuwe acties inzetten, want de kruisraketten zijn vanzelfsprekend maar een onder-

Hoogtepunt in IKV-bestaan: Amsterdam, 21 november 1981

Foto Piet den Blanken

deeltje van het beleid van het IKV. Dus dat zal betekenen dat we voor verdergaande terugdringing van de kernbewapening zullen pleiten. We zullen ook de ontwikkelingen moeten volgen die op het terrein van de conventionele bewapening zijn opgetreden, en er voor moeten zorgen dat daar de zaak langzamerhand ook wordt verminderd.

Valt het Amerikaanse strategische defensie initiatief, SDI of Starwars genoemd, daar ook onder?

SDI is weer een hoofdstuk apart. Uiteraard verzetten we ons daar tegen, omdat we vinden dat het weer een nieuwe stap is en alleen maar weer een verdere escalatie met zich meebrengt en dus niet past in ons streven om alle bewapening terug te dringen.

Eind maart bezocht de Engelse premier Thatcher de Sovjet-Unie. Zij gebruikte nogal gespieerde taal. Zoiets komt toch de ontspanning tussen Oost en West niet ten goede?

Kijk, ze heeft wél gezegd dat ze denkt dat het nog steeds mogelijk is om voor het eind van het jaar dat verdrag over de kruisraketten te krijgen. Maar zelfs als dat doorgaat, moeten we toch weer in actie komen, dan gaat het om volgende stappen in de richting van wapenvermindering.

U heeft niet de indruk dat die gespieerde taal de mensen in Oost-Europa toch schrik aanjaagt?

Nou ja, ze zegt het op de van haar welbekende manier. Maar ze is in principe toch niet zo erg afwijkend van wat wij doen. Wij wensen ook in onze contacten met de officiële vredesraden niet te zwijgen over het feit, dat er in sommige landen mensen zijn die zich inzetten voor vrede en die niet de vrijheid krijgen om hun werk te doen. Wij vinden dat een schending van de mensenrechten en als we daar mee te maken krijgen, zullen we zeker niet nalaten dat duidelijk te zeggen. En ik moet opmerken, met name in de Sovjet-Unie wordt dat in toenemende mate begrepen.

Foto Arjen Stada

Jen van den Heuvel: „Als klein land kun je wel initiatieven nemen”

Mensenrechten, en dan vooral vrijheid van meningsuiting, zijn toch juist voor de Oosteuropese vredesbewegingen een eerste bestaansvoorwaarde?

Nogmaals, we hebben helemaal niet zulke slechte ervaringen met de mensen in met name de Sovjet-Unie. Die begrijpen van ons dat ook wij contacten willen, maar ze staan wél op hun eigen standpunt. En één ding is ze duidelijk, namelijk dat wij niet beogen om via onze contacten invloed op het politieke systeem uit te oefenen. Wij wensen binnen het systeem zoals het daar is te kijken wat we daar kunnen doen en hoe wij de ontspanning kunnen bevorderen. Wij spreken ons als IKV niet uit over de juistheid of onjuistheid van dat systeem.

Er is wel eens gezegd, dat wanneer SDI werkt, de NAVO overbodig zou worden. Zou u dat toejuichen?

Ik zou het toejuichen als de Navo overbodig zou worden. Niet als gevolg van SDI, maar als gevolg van het feit dat de blokken langzamerhand zo naar elkaar

toegroeien, dat tegenover elkaar staan, zoals nu, niet langer nodig is. Dat is natuurlijk precies wat we beogen met ons ontspanningsbeleid, niet door uit het bondgenootschap te treden, maar door de scheidslijnen veel soepeler en doorzichtiger te maken, zodat er langzamerhand minder behoefte bestaat aan het opspelen van de tegenstellingen.

Ik denk ook dat in Nederland langzamerhand wel het begrip groeit, dat ontwapening een internationaal te regelen probleem is en dat het uittreden van Nederland uit de NAVO toch niet zoveel zoden aan de dijk zet als we wel eens gedacht hebben. En dat is eigenlijk ook de opvatting die binnen het IKV alom leeft.

Een paar jaar geleden richtte het IKV zich nogal op de Partij van de Arbeid, liep die partij danig voor de voeten. Bestaat de kans dat zoiets weer gebeurt?

Ik vind dat het IKV de taak heeft om elke politieke partij aan te spreken over wat er moet gaan gebeuren. Ik moet zeggen dat ik het persoonlijk toch al zorgelijk vind dat er zo weinig reacties komen op alles wat er gebeurt, de glasnost, de nieuwe openheid, in de Sovjet-Unie, de voorstellen van Gorbatsjov met betrekking tot de ontwapening. Ik heb het rare gevoel dat iedereen een beetje vreemd zit te kijken en nauwelijks zijn ogen en oren kan geloven.

Er zijn regelmatig contacten met het CDA, de PvdA en de VVD, en die moeten natuurlijk voortgaan, maar ik denk dat het best denkbaar is dat we op een gegeven moment aan het adres van een aantal politieke partijen zeggen: en wat nu? Wij vinden dat dit en dit moet gebeuren. Ik bedoel, we hebben ooit de leuze 'de kernwapens de wereld uit, te beginnen bij Nederland' geïntroduceerd, die staat keihard overeind. We moeten dus nu gaan kijken, nu de kruisraketten er zijn, welke taken er eventueel in aanmerking zouden komen om dan eens over te gaan bakkeleien.

Heeft Nederland nu een echte functie op het gebied van de kernwapens, of is wat Nederland doet eigenlijk alleen maar een symbool voor het lidmaatschap van de NAVO?

Ik denk dat het huidige regeringsbeleid er op gericht is om vooral niet de indruk te wekken dat de grote broer Amerika enige last heeft te verwachten van het kleine Nederland. Dat vind ik zorgelijk. Ik weet best dat een klein land beperkte mogelijkheden heeft in het machtsspel van de internationale politiek. Dat is heel duidelijk. Ik vind het ook onzinnig om te gaan suggereren dat Nederland het centrum van de wereld is, dat is het niet, en daar moeten we ons heel erg van bewust zijn.

Maar je kunt natuurlijk als klein land wel initiatieven nemen, ideeën lanceren, dingen aan de orde stellen, waardoor je de zaak toch heel duidelijk kunt beïnvloeden.

En dat zie ik toch te weinig gebeuren.

Foto Wim Heij

Anti-kernwapendemonstratie in Leeuwarden, 20 november 1982

Jan Stoot

Eleni, standbeeld voor een heldin

Journalist maakt film over Griekse moeder

In de traditie van de oude Griekse drama's zou 'Eleni' best passen: een moeder die haar leven geeft om haar kinderen te redden. Zo'n moeder was Eleni Gatzoyannis ongetwijfeld. In het Griekenland van vlak na de tweede wereldoorlog, toen communistische guerillastrijders de strijd aanbonden met het monarchistische leger, werd de bevolking gemengd zonder de mogelijkheid tot verweer. Kinderen werden bij het guerilla-leger ingelijfd, voedsel werd opgeëist, huizen geconfisqueerd, alles voor de goede zaak. Doe daar maar eens iets tegen, als moeder van vijf kinderen, terwijl je man in Amerika probeert een goed bestaan op te bouwen voor zijn gezin...

Plaats van handeling is het piepkleine plaatsje Lia, vlak bij de grens met Albanië. Eleni woont daar met haar vier dochters en haar enige zoon, Nikola. Haar beste vriendin is Katina. Deze vrouw komt op een avond vragen of Eleni een guerillastrijder als onderduiker wil herbergen. Zij is een vrouw alleen, niemand zal haar verdenken. Eleni geeft de man onderdak, om later te ervaren dat juist hij een van degenen zal zijn die meewerkt aan haar ondergang. Wanneer het plaatsje door de guerilla's min of meer wordt overgenomen, beseft Eleni dat zij er het beste aan doet, zoveel mogelijk te gehoorzamen. Maar wanneer van elk gezin de oudste dochter wordt gesommeerd dienst te nemen in het guerilla-leger, pleegt Eleni haar eerste daad van verzet: met een gloeiende staaf ijzer vermint zij het been van haar kind zo, dat ze niet meer kan lopen. Katina verwijt haar deze daad

hevig, maar alleen Eleni weet, dat ze het deed om haar dochter bij zich te houden. Vergeefse moeite echter: de een na oudste dochter blijkt ook oud genoeg, en zij wordt zonder pardon meegenomen. Wanneer nog weer later blijkt dat de guerilla's via de meest afschuwelijke methoden (o.a. door misbruik te maken van de honger van de bevolking) proberen de kinderen van de plattelandsbevolking naar diverse communistische landen te sturen om daar hun opvoeding te krijgen, is voor Eleni de maat vol. Ze beraamt een plan om haar kinderen te laten ontsnappen. Zelf wordt ze, vlak voor het zo ver is, gedwongen om voor de guerilla's te werken, maar ze slaagt er toch in haar kinderen in veiligheid te brengen. Die daad komt haar duur te staan: nadat ze is gemarteld, sterft ze voor het vuurpeloton.

Kate Nelligan als Eleni, kort voor ze voorgoed afscheid neemt van haar zoon Nikolaas

John Malkovich, als Nikolaas, op het punt om de beul van zijn moeder te vermoorden

Het verhaal van Eleni zou nooit zijn nverteld, als haar zoon Nicholas Gage, eenmaal volwassen en een bekend journalist bij de New York Times, het niet in een boek had vastgelegd. Hij vertelt van zijn speurtocht naar zijn jeugd, van de contacten met mensen die zijn moeder in haar laatste weken hebben meegemaakt, van zijn verbetenheid om op het spoor te komen van de man die hij als de direct schuldige beschouwt aan de dood van zijn moeder: de guerillastrijder Katis. Uiteindelijk spoort hij deze beul op, die gewoon in Griekenland blijkt te wonen met zijn vrouw, dochter en kleindochter. Oog in oog met de man die hij in gedachten al honderden malen heeft vermoord, en met het pistool in de aanslag, ziet de journalist op het laatste moment toch af van deze privé-executie: de kleindochter van Katis is op dat moment de kamer binnengekomen, en Nicholas beseft, dat zij niet opnieuw getuige mag zijn van een gebeurtenis die haar haar verdere leven zal blijven achtervolgen.

Eleni is een aangrijpende film, prachtig gemaakt, schitterend van lokatie en sterk van opbouw. Jammer dus, dat Nicholas Gage zich teveel heeft verloren in de heldenverering van wijlen zijn moeder. De heldhaftigheid en doodsvrachting van Eleni worden er zo duimendik bovenop gelegd, dat je er als kijker gewoon teveel van krijgt en dat werkt averechts. Ook de slotscene, waarin de journalist, weer thuis in Amerika, door zijn vrouw en zijn drie jonge kinderen wordt afgehaald en nog even bespiegelt over de betekenis van kinderen, van de jeugd in 't algemeen en het edele moederschap in het bijzonder, had geknipt mogen worden, evenals nog een paar al te sentimentele gedeeltes. Het verhaal en de hoofdrol van John Malkovich spreken voldoende krachtige taal om het publiek ervan te doordringen, dat Eleni een vrouw was die een standbeeld verdiende. Het objectieve oog van een buitenstaander had hier veel goed kunnen doen. Toch een prachtfilm, daar niet van. Regie was van Peter Yates, Eleni werd gespeeld door Kate Nelligan.

Leo van Opzeeland

film in 't kort

Platoon

Een jonge idealist, Chris Taylor, neemt dienst als vrijwilliger en gaat naar Vietnam. Hij vindt 't niet fair, dat alleen kansloze jongens die hel zouden moeten doormaken. Eenmaal gearriveerd en terechtgekomen in een nachtelijk vuurgevecht, ziek, bedreigd, doodsbang, beseft hij nu pas waar hij aan begonnen is. Binnen een paar maanden is hij geen idealist meer en ook niet meer jong.

'Platoon', de bejubelde Amerikaanse film van Oliver Stone, geeft een beeld van de oorlog in Vietnam dat afwijkt van alle voorgaande, doordat 't wordt geschetst door een man die er zelf is geweest en die echt heeft meegemaakt wat hij in het scenario schreef en later op celluloid liet vastleggen. De oorlog was één ding, zo leren we, maar de onderlinge verhoudingen binnen een kleine groep mannen die onder een ongeloflijke stress leven, was weer iets heel anders, en minstens even funest. Hoofdfiguren, naast de verteller/soldaat, zijn de vechtmachine sergeant Barnes, en de humaan gebleven sergeant Elias. Tussen deze twee polen spitst het verhaal zich toe en de jonge idealist beseft dat hij van allebei de karakters iets in zichzelf meedraagt. Er wordt in deze film schitterend gespeeld. Charlie Sheen, zoon van Martin Sheen (hoofdrolspeler in 'Apocalypse now' van Coppola), is de jonge soldaat. Tom Berenger speelt de harde Barnes, Willem Dafoe verdient mijn privé-Oscar voor zijn rol als de mens gebleven Elias. Muziek van Georges Delerue was ook adembenemend. Kortom, niet missen!

Soul man

In deze lichtvoetige Amerikaanse komedie wordt een behoorlijk 'heavy' onderwerp bij de kop gepakt: discriminatie. Maar nu eens niet op de gebruikelijke manier, want in deze film worden de rollen omgedraaid. Een beetje geïnspi-

Thomas Howell (met zonnebril) en Arye Gross in 'Soul man'

Tom Berenger als de vechtmachine sgt. Barnes in 'Platoon'

reerd op 'Ik, Ali' van Günther Walraff, besluit de jonge student Mark Watson om bruiningspillen te slikken en een zwarte pruik op te zetten om op die manier een beurs te krijgen voor de universiteit. Er is namelijk alleen geld voor een zwarte student, in het kader van een of ander integratieproject. Marks donkere uitmonstering geeft aanleiding tot een heleboel hilarische, slapstick-achtige scènes. (Als hij in het basketbalteam gekozen wordt, waar men om hem vecht, blijkt hij de slechtste van het team te zijn. Leuk, en een doordenkertje!) Serieus wordt de grap, als hij verliefd wordt op een zwart meisje, moeder van een kindje van vier, en wanhopig wordt hij als hij beseft dat hij door zijn bedrog haar beurs voor haar neus heeft weggekappt. Hij biecht alles op aan de (zwarte) schooldecaan, die hem niet van school stuurt, omdat Mark de enige les heeft geleerd die er uit zo'n rolwisseling te leren valt: ik kan mezelf weer wit maken, maar echte zwarten kunnen dat nooit. Tikje moralistisch misschien, maar toch een hele leuke film, met prima rollen en een eerste kennismaking met Rae Dawn Chong, een van de beeldigste zwarte actrices die ik in de laatste jaren heb zien debutteren. Regie was van Steve Miner.

Stand by me

Een geweldige verrassing was 'Stand by me', een 'kleine' film over vier

De vier vrienden in 'Stand by me'

schooljongetjes die samen een gevaarlijk avontuur beleven, maar die in de loop van het verhaal ook allemaal hun veel te grote zorgen aan elkaar vertellen. De film is gebaseerd op een boek van horrorkoning Stephen King, maar hij mist alle verwerpelijke elementen die dergelijke films doorgaans kenmerken. Het is veel meer een psychologi-

sche schets geworden, waar naar mijn vaste overtuiging heel veel toeschouwers iets van zichzelf in zullen herkennen. Neem de bescheiden, sombere Gordie. Zijn ouders zijn ontroostbaar over de dood van Gordie's oudere broer, een veelbelovende sportman. Ze zien daarbij het verdriet van hun jongere zoon volledig over 't hoofd. Of neem Chris, Gordie's boezemvriendje. Chris komt uit een asociaal gezin, en kan daardoor niets doen of er wordt met de vinger naar hem gewezen. Teddy heeft 't weer op een andere manier moeilijk: zijn vader is in Korea geweest en kwam daar een tikje gestoord vandaan. En Vern is dik, en wordt door zijn broer voortdurend getreiterd. Prachtige karaktertekeningen van deze boezemvrienden. Ook de constructie van de film is verrassend. Regie was van Rob Reiner. Mooi!

Iris

't Kan niet op met de Nederlandse films. 'Iris' van Mady Saks, waarin Monique

Monique van de Ven als veearts Iris

van de Ven de hoofdrol speelt, hoort zeker niet bij de slechtste produkties van eigen bodem, al vond ik persoonlijk het verhaal iets te mager om er een hele film omheen te bouwen. Iris vestigt zich als veearts op het platteland. Aanvankelijk wordt ze door de plaatselijke bevolking behoorlijk gedwarsboomd, maar uiteindelijk blijkt ze de meeste tegenstand te ondervinden uit geheel onverwachte hoek. En achteraf ook eigenlijk weer niet zo onverwacht. Monique speelt een knappe hoofdrol. Alle andere rollen waren in mijn ogen te weinig uitgewerkt om echt geloofwaardig over te komen, op John Kraaykamp na als de dominante hereboer.

L. v. O.

**Als iemand roept, alle buitenlanders
terug naar hun land van herkomst
oké, dat zou kunnen
maar dan wel consequent**

Amerika voor de Indianen
Azië voor de Aziaten
Australië voor de Aboriginals
Zuid-Afrika alleen voor zwarten
De Zuidpool voor de pinguins
Nederland weer onder water

hhhhhhhhhhh

Het damestasje

Ja, wat moet je met zo'n titel? En wat moet je met zo'n schrijver?

Op de eerste plaats kun je ze als cadeautje weggeven. Een prijs van f 16,90 is niet hoog en je geeft er 161 bladzijden mee weg, die vol staan met een wirwar van gedachten, uitroepen, vermaningen, lessen, ellende, sentiment, liefde en woordspelingen met zin en onzin. Voor elk wat wils en heel geschikt voor lezers die er niet van houden om een boek in één adem uit te lezen. Stukje bij stukje is mij het beste bevallen. Luisteren naar wat Freek zegt is heel iets anders dan lezen wat hij schrijft. Het voordeel van geschreven tekst is in ieder geval dat je het in je eigen tempo kunt opnemen.

Een oordeel geven over dit boekje vind ik heel moeilijk. Dat doe ik dan ook niet en dit besluit bekrachtig ik met Freek's eigen woorden:

'Letterlijk genomen wordt al duidelijk hoe zinloos oordelen is
Het oor wordt steeds kleiner
en is ten slotte niet meer in staat
nog iets te horen dan dat al bekend is
Oordelen vernauwt de geest'
Dit citaat komt uit 'Het laatste Oordeel', een optimistische bespiegeling, waarin de Heer met een gelukzalige glimlach laat weten dat er geen oordeel meer is aan het einde.
'De goeden omhelsden de slechten
en al snel kon je tussen de feestvierenden
het verschil tussen goed en slecht niet meer zien'
Aangezien ik bij het lezen van dit boekje door de bomen het bos niet meer kon zien, volsta ik met de beschrijving van

een paar bomen die mij het beste zijn bevallen. Of de lezer het bos dan nog kan zien, moet deze zelf dan maar bekijken.

Het Clowntje

Dit is een kort gedichtje, waarin een klein clowntje de piste inrent en voor de grap roept: „Brand! Brand!” Door een stom toeval neemt het publiek zijn woorden serieus. Het clowntje dat dit merkt roept: „Geen paniek!” Om de gemeoederen nog eens extra te bekoelen zet de muziek in met Brandend zand. 'Nu maakt het publiek eerst ernst met het verlaten van de tent er onderen mensen van het balkon Vrouwen en kinderen eerst na enige verwarde minuten is het circus ontmanteld en ontvolkt' Dan komt de grote clown en vraagt het kleine clowntje:

'Wat heb je gezegd?
Wat heb je in godsnaam gedaan?'
Waarop het kleine clowntje zegt:
'Hetzelfde als gisteren
en toen moesten ze wel lachen!'

Mijn Geboortegrond

'Ik ben geboren in het Noorden
Vanzelf is dat niet meer te zien
Het is zelfs niet meer te hoor'n
Voor wie gevoelig is misschien
Mijn moeders wee heeft op het wad geklonken
dwars door de Duitse boventoon
Mijn vader werd die avond dronken
van geluk lallend een zoon een zoon
.....

Alles wat oorspronkelijk is
is gedoemd toeristenattractie te worden
Het Wad, de Elfstedentocht, de Drentse hei.
Mijn Geboortehuis.
Het Noorden.
Een dorpsgek zie je er niet meer
Ze zijn allemaal gek geworden!'

Het Damestasje

'...Je kon wel kijken tot de horizon in de

plaats waar ik mijn jeugd sleet. Maar daar kwam je nooit... Wij woonden in een gat dat wij naar vermogen probeerden te vullen'. Ver van achter die horizon komt dan een man tevoorschijn, die in het dorp komt wonen. Hij lijkt een man te zijn, maar hij draagt een dames-tasje bij zich. Meneer Mevrouw, zoals hij al weldra heet, komt, nadat hij is gevallen en zijn tasje is kwijtgeraakt bij de ik-figuur in de huiskamer terecht.

'...Grote onbekende gevoelens doorstroomden mijn knapenlichaam. Nieuwsgierigheid gierde door mijn jongehereverstand. Wat was zijn geheim?' Meneer Mevrouw maakt het raadsel nog groter door in huilen uit te barsten. '...Echte mannen huilen niet! In elk geval geen Hollandse mannen, gold mijn eerste concessie. Wellicht was hij geen Nederlander, deze laffe verrader van ons mannenideaal?

Dan ziet de ik-figuur dat ook zijn vader in tranen uitbarst: '...Maar dat je vader, je wegbereider en je toevlucht, je norm en je idool, iemand die voor niemand bang is, behalve voor je moeder, in het bijzijn van een derde gaat zitten janken, was een onverdragelijke ontwaarding aller waarden.'

Dan barst ook zijn broer in tranen uit: '...Dat je enige broer, brandblaren op de vingers van de kastanjes die hij voor je uit het vuur gesleept heeft ... in aanwezigheid van zijn vader die hem een kerel leerde te zijn, op nog geen halve meter van zijn jongere broer die hem als voorbeeld zag, die hem Koelbloed, Durfal en Waaghals heette, gaat zitten snotteren omdat zijn moeder even wegloopt, was de nekslag voor mijn skeletje van waarden en normen.'

Liedje van Verlangen

En tot slot twee coupletjes uit een 'Liedje van verlangen'

'Ach was ik een vogel
een jager voor mijn part
desnoods een kogel
die je raakte in je hart
Ach wat ik wou wel alles zijn
zelfs burgerlijk en trouw
als ik bij jou bij jou kon zijn
als ik kon zijn bij jou

Verliefdheid is begeerte
naar de wellust van de daad
liefde is meer te vinden
in het eitje bij het zaad
Gevangen in de geilheid
van een verre vreemde vrouw
groeide verlangen naar de vrijheid
van het te zijn bij jou'

In ieder stukje (bij elkaar 23) is een heel klein kleintje te vinden. Mijn geduld werd wel vaak op de proef gesteld doordat ik eerst te veel en te grof pakpapier moest verwijderen. Maar ja, wat is grof?

Ellen Broshuis

'Het damestasje' van Freek de Jonge verscheen bij uitgeverij De Harmonie te Amsterdam. Prijs f 16,90.

Over spugen en de macht van magistraten

Toen Henk Vonhoff in oktober van het vorig jaar terugkeerde uit Lausanne (waar Amsterdam zijn smadelijke Olympische nederlaag leed) werd hij in het gezicht gespuugd. Zijn reactie was: „Sommige mensen zou je hun paspoort moeten kunnen afnemen“. Hij bedoelde hier Saar Boerlage en haar aanhang, die in Lausanne tegen de Amsterdamse kandidatuur van 1992 hadden geprotesteerd.

Een week later, Vonhoff was inmiddels weer in Groningen, maakte een progressief lid van het provinciaal bestuur aldaar deze opmerking: „Sommige commissarissen der Koningin zou je hun paspoort moeten kunnen afnemen.“ Hij bedoelde hier Vonhoff, die zich maandenlang met Amsterdam had beziggehouden en kennelijk zijn werk in Groningen totaal had verwaarloosd.

Vraag: wie van de hierboven geïntroduceerde mensen staat (het meest) in zijn recht, en wie niet of het minst?

Juridisch bleek die vraag gemakkelijk te beantwoorden. De spuger kreeg 400 gulden boete, de anderen kwamen niet voor vervolging in aanmerking. Boerlage deed weliswaar een poging om Vonhoff tot excuses te dwingen voor de talloze beledigende opmerkingen ('karakterologische minusvarianten'), die hij in 1986 aan het adres van Nolympics richtte, maar tot een rechtszaak kwam het niet: het bleef een spel, c.q. gevecht tussen advocaten.

Spugen

Stel, u wordt een minusvariant van het menselijk ras genoemd. Dat staat in alle kranten van Nederland. U bent zelfs 'zulk rapaille', dat uw paspoort ingenomen zou moeten worden. Geheel toevallig (nu ja) loopt u degene, die dat heeft gezegd, tegen het lijf. Er zijn nu vier mogelijkheden: u doet niets, u slaat hem op zijn bek, u roept boe en u spuugt. De eerste en derde reactie maken weinig duidelijk. U houdt niet van openlijke geweldpleging, dus de tweede valt ook af. U spuugt dus, al vindt zelfs uw leidster (Saar Boerlage) dat geen ideaal 'aktiemiddel'.

Spugen is een daad van opperste verachting. Je verwondt je tegenstander er niet letterlijk mee, maar het geldt als onsmakelijk. Vergeet echter niet, dat u zojuist een week in Lausanne hebt gebivakkeerd, waar u als arme student razend bent geworden over de 40 miljoen gulden, die zijn besteed aan een complete schijnvertoning, waarvan de uitkomst al tevoren vaststond. Bij die 40 miljoen zijn bovendien niet de kosten geteld, die de kandidaatsleden hebben gemaakt met hun campagnes. Voor Amsterdam alleen al was dat 20 miljoen.

Rechtsstaat

Maar er is nog iets anders. Toen u Vonhoff spuugde, werden tegelijkertijd

H. Vonhoff

twee van uw medestanders door een collega van Vonhoff (althans een Amsterdams delegatielid) in het gezicht geslagen. Ze kregen te horen: „Ze hadden jullie in een concentratiekamp moeten stoppen“. De twee dienden een officiële klacht in bij de officier van justitie, want iedereen had de klappen kunnen zien (op de tv), maar de klacht werd 'wegens gebrek aan bewijs' geseponeerd.

U krijgt daarentegen 400 gulden boete. Voor Vonhoff een bedrag van te verwaarlozen hoogte, u kunt echter de huur niet meer betalen.

Ik denk niet, dat u na dit alles werkelijk het gevoel heeft in een rechtsstaat te leven.

Macht

De macht van mensen als Vonhoff gaat kennelijk zeer ver. Als er (naast u) iemand werkelijk gelijk had, was het de (progressieve) Groningse provinciebestuurder, die Vonhoffs paspoort wilde afnemen. De liberale magistraat immers heeft in Groningen een kapitale baan en zou geacht mogen worden gewoon te werken. Maar nee, dat baantje van Commissaris der Koningin schijnt zo weinig in te houden, dat je er niet alleen talloze andere (ere)baantjes bij kunt doen, maar je ook nog eens voortdurend vrij kunt maken voor een Amsterdamse Olympische kandidatuur en voor het Nederlands Olympisch Comité. Want Vonhoff is zoals bekend voorzitter van dat laatste college. En zelfs daar heeft hij niet voldoende aan. Hij wil nog twee dingen meer. Op de eerste plaats moet de hele Nederlandse topsport onder het NOC gaan ressorteren en niet langer (ten dele) onder de Nederlandse Sport Federatie. Ook het NOC heeft kennelijk te weinig te doen. En vervolgens wil Vonhoff lid worden van het Internationaal Olympisch Comité, dat hem inzake de Amsterdamse kandidatuur zo mooi bij de neus heeft gehad. De eerste doelstelling rechtvaardigt klaarblijkelijk een enorme machtsstrijd (inmiddels is die losgebroken tussen NOC en NSF), de tweede een voortdurende lobby.

Maar nog is de tijd niet op. Want op hetzelfde moment, dat de spuger voor f.400,- beboet werd, was Vonhoff ook politiek in het nieuws. Hij voelt voor toenadering tot de PvdA! Allemachtig, wat zullen ze bij die partij verheugd zijn! Het is toch om op te spugen!

Hans van Wissen

Het HMT-zorg voor dienstplichtigen

De Stichting Humanistisch Thuisfront – exploitant van de H.M.T.'s – vraagt in haar fondswervingsaktie in april bijzondere aandacht voor de rol die de jeugd in onze samenleving vervult. De tijd verstrijkt en voor men het in de gaten heeft staat er al weer een jongere generatie klaar om taken over te nemen. Opvoeding en onderwijs zijn dan ook terecht zeer belangrijke zaken. Bij dit alles hoort de dienstplicht en de zorg voor de dienstplichtigen. Onze democratische samenleving vraagt om die dienstplicht. Zij is er dan ook met een aantal Humanistische Militaire Tehuizen in de buurt van enkele grote legerplaatsen.

Daar kunnen degenen die dat op prijs stellen gebruik maken van de geboden faciliteiten. Of het nu gaat om de verstreking van horeca-artikelen – een kopje koffie tot een complete maaltijd – of om het vertonen van films, grootbeeld televisie- en video-programma's of om het ter beschikking stellen van studieruimte, spelfaciliteiten of om gewoon een welwillend oor hebben voor wie dat nodig heeft.

De HMT's zijn er en zij doen dat.

Het is een stukje waardevolle dienstverlening aan jonge burgers die tijdelijk als soldaat in dienst van onze maatschappij staan. Door de vele kleine bijdragen die de H.M.T.'s van sympathisanten ontvangen, kunnen zij in stand worden gehouden. Het zou mooi zijn als zij door kunnen blijven gaan. Zij willen dat in ieder geval graag.

U kunt ook een financiële bijdrage leveren aan het werk van de Stichting Humanistisch Thuisfront door een bijdrage te storten op postgiro 20540 t.n.v. H.M.T. Zwolle.

Loebas Oosterbeek

„De Huneberg”
Havelte

„De Leemberg”
Nunspeet

„De Woldberg”
't Harde

Seedorf
(Duitsland)

Nieuwe raadslieden

Het zal nauwlettende EGO-lezers niet zijn ontgaan, dat er zich de laatste tijd een aantal wijzigingen hebben voorgedaan in het personeelsbestand van de dienst humanistisch geestelijke verzorging. Meermalen verschenen er in dit blad afscheidsberichten over raadslieden en sekretarissen, terwijl ook de uitbreiding van het aantal formatieplaatsen voor raadslieden van 22 tot 25 eind 1985 hier aan de orde is geweest. Dit laatste feit niet in de laatste plaats omdat die uitbreiding met drie slechts een fractie was van de al in 1979 gevraagde en nog steeds uiterst noodzakelijk geachte verdubbeling van het totaal aantal raadslieden bij de krijgsmacht.

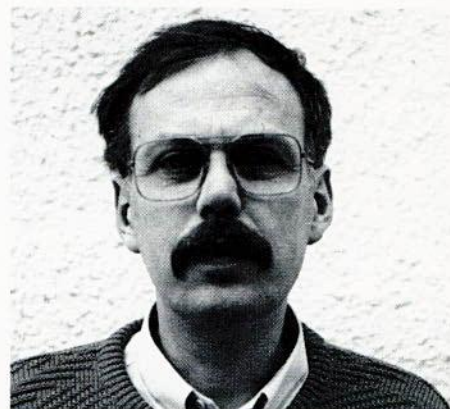
Inmiddels konden een aantal van de vakatures worden opgevuld. In de herfst van '86 kwamen er drie raadsvrouwen bij, te weten Tineke Hundling (KLu, Schaarsbergen), Ellen Bremer (KL, Arnhem) en Anuscka de Man (KM, Den Helder).

Per 1 april jl. kwam Ad Hornis de staf van het vormingscentrum het Coorn-

Jaap Geuze

herthuis in Zeist versterken als raadsman/direkteur en per 1 mei kwam daar ook Jaap Geuze bij als raadsman/vormingswerker. Jaap zal deze functie tijdelijk waarnemen – in afwachting van de op handen zijnde benoeming van een nieuwe raadsman/vormingswerker, hopelijk dit najaar – om daarna raadsman te worden in een rayon (KL, Nunspeet). Hij is 32 jaar en voltooide zijn opleiding aan een sociale akade-

Ad Hornis

mie en (naar verwachting deze maand) aan het Humanistisch Opleidings Instituut. Zijn laatste werkkring betrof het geven van humanistisch vormingsonderwijs in een kinderkliniek in Rotterdam.

Ad Hornis is 40 jaar, drs. sociale pedagogiek en hij werkte de afgelopen elf jaar bij het Jongeren Advies Centrum in Utrecht, waarvan de laatste vier jaar als koördinator.

Het gezicht van de vijand

In het Nieuwjaarsnummer '87 (nr. 8) van het tweemaandelijks tijdschrift KAOS stond een door Quino Broer van Dijk vertaald artikel van de Amerikaanse auteur Sam Keen met als titel 'Het gezicht van de vijand'. Dit artikel bevat een dermate interessante visie op de achtergronden en onderliggende motieven van het denken in vijandbeelden en het daaruit voortvloeiende geweldgebruik, dat de redactie deze ook onder de ogen van EGO-lezers wilde brengen. Redakteur Jan den Boer maakte er een – tot circa een kwart – verkorte en bewerkte versie van.

Politici van zowel links als rechts die zich tot nu toe bezig gehouden hebben met het probleem van de wapenbeheersing, hebben het vooral over wapens. Rechts gelooft dat meer wapens ons meer veiligheid verschaffen, links gelooft precies het omgekeerde.

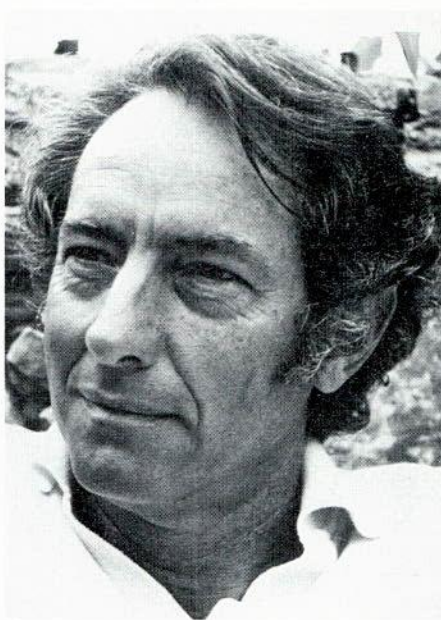
Ik ben van mening dat het probleem ligt in ons denken, in onze oeroude neiging om een vijand te maken. Al voordat er wapens waren uitgevonden had het denken in vijandbeelden zich gevormd. Als we ooit vrede tot stand willen brengen, dan moeten we beginnen met inzicht te verwerven in onze manier van denken. Op welke manier vervaardigen we vijanden, maken we overtollig kwaad, veranderen we de wereld in een knekelveld?

Het vijanddenken

Nu kun je natuurlijk zeggen: „Het is onmogelijk om het oorlogsprobleem op te lossen door ons denken te bestuderen. Vijanden worden niet 'gemaakt', maar er zijn in de wereld échte agressors, slechte mensen.”

Zeker, er bestaan politieke, economische en territoriale aanleidingen tot oorlog. Maar is het niet een merkwaardig verschijnsel dat, terwijl oorlogen komen en gaan, de beelden die we gebruiken om onze vijanden te ontdoen van hun menselijke waardigheid en om het doden van deze mensen te rechtvaardigen vreemd genoeg altijd dezelfde zijn?

Laten we ons eens op die beelden zelf richten. Om te begrijpen waarom vijandschap zo'n hardnekkig verschijnsel is, moeten we eerst beseffen dat het vijanddenken geenszins een ziekte is, maar in feite de ware aard van de mens vormt. Door onze eigen negatieve gevoelens en gedachten aan een 'vijand' toe te schrijven, bespaart deze ons de pijnlijke taak om ons bewust te worden van ons eigen vermogen om kwaad aan te richten. Als er geen vijanden zijn, dan verzinnen we ze. Enkele voorbeelden komen in dit artikel aan de orde.

De auteur Sam Keen

Permanent wantrouwen

Door de logica van het wantrouwen te bestuderen kunnen we zien waarom bepaalde vijandbeelden noodzakelijkerwijs telkens terugkeren, ongeacht de omstandigheden. De mens rangschikt zijn leven rondom de strijd tegen 'de vijand'. Elke gebeurtenis geldt als bewijs voor de fundamentele veronderstelling dat een van ons vijandig gezinde macht tegen ons samenzweert. Daarom vernietigt wantrouwen bijvoorbeeld elk bewijs dat in tegenspraak is met de onaanvechtbare idee van de kwade bedoelingen van de vijand en maakt wantrouwen het onmogelijk om een onderscheid te maken tussen werkelijke en ingebeelde gevaren.

Nergens vinden we een beter voorbeeld van dit wantrouwend denken dan in de antisemitische Nazi-propaganda. Voor Hitler was de Jood de bron van alle kwaad. Achter Duitslands toevallige historische vijanden – Engeland, Frankrijk, Rusland, de Verenigde Staten – verschool zich de werkelijke

vijand: de Joodse Samenzwering. Dit verklaarde ook waarom de Nazi's de treinen die hard nodig waren om troepen naar het front te vervoeren inzetten om joden naar de concentratiekampen te brengen.

Bij conservatieve anticommunistische Amerikanen en conservatieve antikapitalistische Russen vinden we schakeringen van dezelfde zienswijze. Allebei schrijven ze hun tegenstander meer macht toe dan elk van beiden zelf heeft. De ware gelovigen in beide kampen beschouwen de wereld als een slagveld en elk land zal op den duur ingelijfd moeten worden in de invloedssfeer van de ander.

Het bestempelen van de vijand als een ondeelbare realiteit voert een heel eind in de richting van het rechtvaardigen van ongecontroleerde moordpraktijken en volkerenmoord. Leg de nadruk op haat, zie de vijand slechts als schietschijf en zorg ervoor dat de soldaat klaar is om zijn geweer te richten. Het militair-sociaal-politieke systeem van de vijand moet in zijn geheel vernietigd worden. Het gezwel moet met wortel en al worden weggesneden.

Na het recente bloedbad in Libanon rechtvaardigde de 'christelijke' militie de moord op kinderen door te zeggen dat dit toekomstige PLO-strijders waren en rechtvaardigde de moord op vrouwen met het argument dat zij toekomstige vijanden ter wereld zouden brengen. Hoe groter de mate van ongenueerdheid en het vijandbeeld, des te kleiner wordt de rol van denken, afwijging, gevoel en medelijden.

Het 'wantrouwend' denken duwt de vijand onvermijdelijk in de rol van agressor. Zij zijn begonnen, wij reageren alleen. Zij zijn schuldig, wij onschuldig. Zij hebben een Ministerie van Oorlog, wij een Ministerie van Defensie. Hun raketten zijn ontworpen om er als eerste mee aan te kunnen vallen, onze raketten zijn alleen bedoeld om af te schrikken.

En zo komen we terecht in een vicieuze cirkel, waarbinnen het ene wantrouwen het andere voedt, de ene dreiging een andere schept. Vijanden raken op elkaar gefixeerd en komen terecht in een doolhof van spiegels zonder uitweg.

De vijand als Barbaar

De vijand is niet alleen een atheïst of duivel, maar hij is ook ruw, grof en on aantrekkelijk, en tevens een vernietiger van de cultuur. Zo hij al menselijk is, is hij in ieder geval bruut, dom en wreed en staat hij op een lagere trap van de evolutie dan de Mensen. Voor de Grieken en Romeinen was hij een barbaar. Voor de Amerikanen was hij recentelijk een 'spleetog'. Voor de blanke Zuidafrikaan is hij een 'zwarte' of een kleurling.

Het beeld van de barbaar vertegenwoordigt een kracht die moet worden gevreesd. Het is de kracht zonder denkvermogen, materie zonder geest. Deze vijand moet keer op keer overwonnen

Foto: Suzan Gabrielle

worden door de cultuur en worden omgevormd tot iets waardevols. De krijger die de barbaar verslaat is de cultuurheld. Hij is de dienaar van denken, intelligentie en geest, hij brengt rust en orde in de wereld.

Op het slagveld zijn alle mensen vrij om hun gevoelens van haat, hun frustraties en hun vernietigingsdrang de vrije loop te laten. Glen Gray zegt hierover: „Geluk is ongetwijfeld een verkeerde benaming voor het gevoel van bevrediging dat mannen ondervinden, wanneer ze bezeten zijn door de lust om hun soortgenoten te vernietigen en te vermoorden. De meeste mensen zullen nooit toe willen geven dat ze er genoeg in scheppen te doden, en er zijn er een heleboel waarbij dat ook inderdaad niet het geval is.

Aan de andere kant zijn er duizenden jongeren die het bestaan van een dergelijke impuls bij henzelf nooit ook maar vermoed hebben en die in het leger de krankzinnige opwinding van het vernietigen hebben leren kennen.”

De vijand als Verkrachter

Nauw verwant met dat beeld van barbaarsheid is het beeld van de vijand als verkrachter en als vernietiger van de moederfiguur. Als verkrachter staat de vijand voor de pure wellust, die de absolute onschuld bezoedelt. (Onze vrouwen zijn alleen maar slachtoffer, uit zichzelf zouden ze namelijk nooit een vijand seksueel aantrekkelijk kunnen vinden, laat staan dat ze er van zouden kunnen houden.) Volgens de NAZI-propaganda is hij de jood die in een donkere steeg op een kans wacht om een Arisch meisje te verleiden. In de propaganda van de Ku Klux Klan is hij de zwarte man met een onstilbare, wellustige honger naar blanke vrouwen. Op Amerikaanse oorlogsposters is hij de Jap, die de naakte Europese vrouw wegvoert.

Het beeld van de vijand als verkrachter is noodzakelijkerwijs zó opgebouwd, dat het ons waarschuwt tegen een gevaar en dat het tegelijkertijd pornografische fantasieën opwekt door ons te herinneren aan de verlokkingen van verkrachting. Het beroep dat wordt gedaan op de drang naar avontuur op seksueel gebied, is een noodzakelijke voorwaarde om mannen te kunnen motiveren in een oorlog te gaan vechten. In zijn meest zachtvaardige vorm is dit het vooruitzicht om met vreemde vrouwen geslachtsgemeenschap te kunnen hebben. In een brutere vorm is het de toestemming, die 'normale' mannen alleen in vijandelijk gebied wordt verleend, om hun verkrachttingsfantasieën in werkelijkheid om te zetten en hun gevoelens van vijandschap ten opzichte van vrouwen uit te leven zonder dat er gevaar bestaat voor repressailles.

De mogelijkheid om te verleiden of te verkrachten is en blijft een belangrijk aspect van de eeuwige aantrekkingskracht van de oorlog. De buit is voor de krijger en de belangrijkste buit wordt gevormd door de vrouwen van de

Amerikaanse oorlogsposter: de Jap die de naakte Europese vrouw wegvoert

vijand. Een Vietnam-veteraan schetst het zo: „Neem een groep mannen en zet ze neer op een plek waar absoluut geen blanke vrouwen zijn. Het zijn mannen onder elkaar. (...) Laten we eerlijk zijn, de natuur is de natuur. Er zijn wel vrouwen. Die vrouwen hebben een andere cultuur, een andere huidskleur, leven in een ander soort maatschappij. Je hoeft echt geen prostituee. Je hebt je geweer, dus waarom zou je ervoor betalen? Je gaat naar een dorp en neemt waar je zin in hebt. Ik heb jongens meegemaakt die, voor zover ik weet, nog nooit op die manier seksueel contact met een vrouw hadden gehad. Die kwamen terug als 'double veteran' (definitie: seksuele gemeenschap hebben met een vrouw en haar vervolgens doodschieten). In zo'n omgeving gebeuren er vreemde dingen, wanneer je iemand een geweer in handen geeft.”

De vijand als Beest

Meer dan welk ander beeld dan ook, rechtvaardigt het beeld van de vijand als beest, insect of reptiel wilde en meedogenloze slachtpartijen.

Nog een Vietnam-voorbeeld:

„Ik hield ervan te schieten en te moorden. Het wond me letterlijk op, wanneer ik zag dat zo'n speetog werd neergeschoten. Wanneer een Amerikaan werd neergeschoten, zelfs al kende ik hem niet (...) daar zat ik dan wel over in. Een Amerikaan was echt (...) Maar wanneer zo'n spleetog doodging, dan was het net als wanneer ik buiten ergens één of ander smerig insect doodtrap. (...) We hadden een gozer bij ons die altijd op mensenjacht ging en wanneer die er eentje had neergeschoten schreeuwde hij altijd: 'Slang!', net als wanneer je zojuist een slang hebt doodgemaakt die over het pad kroop. (...)”

Wanneer de jood wordt voorgesteld als rat of luis, de Nazi als varken of de Jap als vampier of aap dan is de krijger geen priester of held meer, maar ver-

delger van ongedierte en de vijand verliest elke aanspraak op respect of medelijden.

De vijand als Wapensysteem

Geheel nieuw aan het ontstaan is de vijand als geautomatiseerd wapensysteem. Als de titel 'man van het jaar' werd toegekend aan een computer, dan is de 'vijand van het jaar' de militaire technologie van de tegenpartij. Om een beeld te geven van 'de dreiging' verwijzen zowel wij als de Russen naar het militaire arsenaal van de ander: tanks, raketten, bommenwerpers, gevechtsvliegtuigen. We laten ingewikkelde grafieken zien en citeren statistische studies en komen tot tegengestelde conclusies met betrekking tot krachtsverhoudingen en vernieuwingscapaciteit; en we maken ruzie over wiens wapens ontworpen zijn om er als eerste mee aan te kunnen vallen en wiens wapens een zuiver defensief karakter hebben. Het is alsof we verwachten dat de volgende oorlog zal worden uitgevochten door wapensystemen die alleen maar toevallig ook nog eens zullen worden bediend en bestuurd door mensen. En inderdaad krijgt dit duistere visioen van een geautomatiseerde, onpersoonlijke oorlog een steeds grotere mate van waarschijnlijkheid, nu onze computers steeds gevoeliger en onze wapens steeds supersonischer worden. We lopen het gevaar slachtoffer te worden van een ongewilde ondergang, op gang gebracht door computers die geprogrammeerd zijn op 'launch on warning' (het afvuren van raketten zodra het waarschuwingssysteem aangeeft dat er een vijandelijke aanval op komst is).

Soldaten hebben misschien een beeld nodig van de vijand als belichaming van het kwaad, maar de technoloog, die op duizenden kilometers afstand een raket lanceert, heeft alleen maar behoefte aan een concept van de vijand en aan een berekening van de vernietigingskracht van zijn wapens. Technologische bekwaamheid is in de plaats gekomen van dapperheid, stoutmoedigheid en het kunnen verdragen van pijn. Als er een Derde Wereldoorlog komt, dan zullen daarin de belangrijke veldslagen worden geleverd door een stel keurige, jonge mensen, computergenieën, speeltjes-experts, nationale kampioenen 'Pacman' of 'computerschaken', veel te verrijnd om een ander mens te doden met een mes of een pistool en veel te ontwikkeld om zich hun vijand

voor te stellen als een smerig beest. Zij zullen het zijn die de knoppen bedienen, waarmee ze honderden miljoenen mensen zullen vernietigen waarvoor ze noch liefde, noch haat voelen, alleen omdat het hen bevolen werd door de een of andere 'autoriteit', die in hun ogen waarschijnlijk goede redenen heeft om een nieuwe Holocaust in gang te zetten.

De grootmachten handelen alsof de onvermijdelijke technologische vooruitgang een impliciete regel met zich meebrengt, die zegt dat wat gemaakt kan worden, ook gemaakt moet worden. En als wij niet de allermooiste wapens produceren, dan doen zij het wel. Dat lijkt op een demonische macht die ontsnapt is aan elke menselijke controle en die nu zijn eigen zelfstandige drijfkracht bezit.

De waardige vijand

Waardige vijanden hebben altijd respect gehad voor elkaars krijgskunst en moed. Geen enkele professionele soldaat kan het zich veroorloven om zich geheel en al te laten leiden door de simplistische vijandbeelden van propaganda, die de vijand afschilderen als beest, enz. Hij moet beschikken over een vakkundige kennis van tactiek, uitrusting, sterke en zwakke kanten van de vijand.

Een waardige vijand moet worden gerespecteerd, maar mag geen genade worden verleend zolang de veldslag woedt. Als hij eenmaal verslagen is echter, dan moet men hem met egards tegemoet treden.

Het wezenlijke van de heroïsche traditie ligt in de gehoorzaamheid aan de regels van oorlogvoering. Dat is nu bijv. overeenstemming over een verbod op het gebruik van gifgassen of chemische wapens, of over het respecteren van wapenstilstanden. Tot voor kort bleef, als gevolg van de beroepscode, oorlogvoering voornamelijk beperkt tot strijders. Soldaten met gevoel voor eer doodden geen vrouwen en kinderen of andere burgers. Natuurlijk heeft oorlog altijd wrede heden met zich mee gebracht, maar deze heeft men altijd beschouwd als zaken die de gedisciplineerde, heroïsche krijger onwaardig zijn.

Met de systematische bombardementen op burgerdoelen is er een eind gekomen aan het onderscheid tussen strijders en niet-strijders (burgers), én aan de traditie van 'ridderlijke' oorlogvoering; wat rest is de abstracte deugd van de plichtsvervulling. In de moderne staat is de krijgersklasse in toenemende mate onder invloed geraakt van een ethiek die in naam van 'de verdediging' elke wreedheid toestaat, een ethiek die op klassieke wijze is verwoord door luitenant Calley: „Ik zal altijd mijn plicht tegenover het Amerikaanse volk boven mijn persoonlijk geweten stellen.”

Dat de ridderlijke traditie geen onderdeel meer uitmaakt van de moderne wijze van oorlogvoering, is niet te wij-

Muurschildering in een dorp in Mozambique met de tekst: het gerucht is het wapen van de vijand

ten aan de omstandigheid dat wij wreder zouden zijn dan in vroeger tijden, maar is een gevolg van het feit dat de technologische vooruitgang op het gebied van wapensystemen een dergelijke houding onmogelijk maakt. Een met enorme snelheid voortrazende piloot van een bommenwerper of straaljager kan nauwelijks nog onderscheid maken tussen een militair en een burger doelwit, tussen 'schuldigen' en 'onschuldigen'. Laat staan dat strategische kernwapens zo in te zetten zijn.

Met de komst van kernwapens heeft de omvang van het slagveld zich uitgebreid tot de gehele wereld plus de haar omringende ruimte. Generaal Marshall zei in 1954 reeds: „De suggestie dat deze superwapens alleen op militaire installaties gericht zouden moeten worden, is te vergelijken met een voorstel om zwaar artilleriegeschut te voorschijn te halen om op een bierblikje te schieten; deze wapens zijn in principe niet bestemd voor een doelwit van een dergelijke beperkte omvang. (...) We zien hier (...) een merkwaardige verschuiving waarbij de massa van burgers het schild vormt dat het lichaam van de militairen bedekt.”

Eén van de voor de hand liggende richtingen waarin we wellicht onze hoop voor de toekomst kunnen zoeken, bestaat in de mogelijkheid terug te keren, op basis van onderhandelingen tot de een of andere vorm van heroïsche oorlogvoering. Ook al kunnen we het verschijnsel oorlog misschien niet geheel uitbannen, wellicht is het mogelijk om het wat menselijker te maken door er grenzen aan te stellen die volkerenmoord uitsluiten. De meest humane oplossing zou zijn, militaire krachtmetingen te vervangen door ideologische strijd, atoombommen door economische wapens.

Onwillige moordenaars

Als we dit alles overzien is het niet zo moeilijk om te gaan wanhopen, immers

als we naast ons menselijk vermogen om vijanden te scheppen ook nog eens onze voortdurend voortschrijdende wapentechnologie optellen, dan lijkt het vaak alsof we gedoemd zijn ons zelf te vernietigen.

De kwaadaardigheid en de hardnekkigheid van de oeroude vijandbeelden echter wijzen misschien juist ook in een meer hoopgevende richting. We vormen ons geen verlagend beeld van de vijand, omdat we instinctief sadistisch zijn, maar juist omdat het voor ons zo moeilijk is om anderen te doden, wanneer we moeten erkennen dat onze slachtoffers volwaardige mensen zijn. Ons natuurlijk invoelingsvermogen, of, als je het zo wilt noemen, onze instinctieve neiging tot medelijden, is zo sterk, dat de maatschappij alles moet doen wat in haar macht ligt om ons zodanig te indoctrineren, dat we het dwingende morele principe dat ons ervan weerhoudt andere mensen te doden, opzij schuiven.

Ondanks onze beste propagandamethoden zullen maar weinig mannen en vrouwen er toe overgaan een vijand daadwerkelijk te vermoorden. In het boek 'Men against Fire' presenteert generaal Marshall de resultaten van zijn onderzoek onder Amerikaanse soldaten aan het front tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hij ontdekte dat, verrassend genoeg, op het slagveld het percentage mannen dat bereid was op de vijand te schieten, op geen enkel moment hoger was dan vijftientwintig procent en dat het gebruikelijke percentage rond de vijftien procent lag. Verder ontdekte hij dat de angst om te doden minstens even groot was als de angst om te sterven. Als het zo moeilijk is om mannen om te vormen tot moordenaars, en nog veel moeilijker om vrouwen zover te krijgen dat ze iemand doden, dan mogen we de hoop blijven koesteren dat het ons zal lukken onze inspanningen op het gebied van oorlogvoering een andere richting te geven, en onszelf zo op te voeden dat we onze eigen wantrouwendheid gevoelens kunnen omhelzen en er tegelijkertijd de strijd mee aan kunnen gaan.

De werkelijke oorlog wordt gevormd door onze strijd tegen het denken in vijandbeelden. De ware vijand is onze neiging om vijanden te maken. De hoogste graad van morele kracht eist van ons dat we het wantrouwen tegenaan met het wijzigen van ons denken, onszelf leren kennen vanuit onze schaduwzijden en tot inkeer komen.

Mogelijk ligt onze grootste bron van hoop op de instandhouding van de wereld als woonplaats voor de mensen in de herinnering aan de wijsheid van de grote filosoof Pogo, die zei: „We hebben onze vijand ontmoet, en hij, dat zijn wij.”

(Lezers die belangstelling hebben voor het gehele artikel van Sam Keen, worden verzonden naar KAOS nr. 8, verkrijgbaar in de betere boekhandel voor f.6,95 of bij Libresso bv, Postbus 23, 7400 GA Deventer, tel. 05700-91153.

Starwars op Paaseiland

Protest tegen Spaceshuttle project

Tachtig ton zwaar en vele meters hoog zijn de stenen beelden die op het Paaseiland uitkijken over de Stille Oceaan. Niemand weet waarom ze daar staan. Er zijn mensen die geloven dat deze reusachtige hoofden met hun lange oren opgesteld zijn in afwachting van ruimteschepen van een hogere beschaving. Of hiermee de ruimteschepen werden bedoeld die de NASA op dit eilandje wil laten landen, is echter niet waarschijnlijk.

Speldeknoop

Rapa Nui, zoals het Paaseiland door de bewoners wordt genoemd, is niet meer dan een speldeknoop in die grote oceaan. De ongeveer 2000 inwoners zien reikhalzend uit naar de boot die eens per jaar langskomt en naar het vliegtuigje dat eens per week post en voedsel brengt vanuit het 3760 km verderop gelegen moederland Chili. Als Thor Heyerdahl in 1955 niet zoveel ophef had gemaakt van de Moais - zoals de stenen beelden heten - dan had waarschijnlijk niemand van het eiland gehoord. Begin 1986 ging Heyerdahl weer op bezoek, maar nu om ophef te maken over de aanleg van een betonnen startbaan. Heyerdahl is niet de enige die zich druk maakt over de verlenging van een startbaan van 2930 meter tot 3800 meter.

Liefst 1300 Chileense organisaties liepen te hoop tegen al dat beton. De minister van defensie van Chili meende te weten dat al die bezwaren waren ingegeven door Moskou: „Wie er tegen is, is tegen het Westen en tegen de Verenigde Staten”.

Geheim verdrag

Tegenstanders van de plannen wijzen met name op het feit, dat het verdrag tussen NASA en Pinochet in het diepste geheim is gesloten. Woordvoerders hebben erop gewezen dat de verlengde startbaan voor het Spaceshuttle project dient als reserve-landingsbaan, en vrezende voor verdere inkapseling in de Amerikaanse SDI (Star Wars) plannen. Wat blijft er over van het door de Unesco tot 'cultureel erfgoed der mensheid' verklaarde eiland na de komst van space-

shuttles en honderden Amerikaanse militairen?

Maar toch, er ontbreekt iets aan het plaatje. Wat vinden de oorspronkelijke bewoners ervan, wier vroege voorvaders ooit deze stenen wereldwonderen oprichtten? 'Vriendelijke, vreedzame en goedgemanierde mensen' noemde Jacob Roggeveen hen toen hij het eiland in 1722 ontdekte. Zo zijn ze nog, de duizend inheemsen die er nog over zijn. Zij zien het wel zitten, die Amerikaanse gasten. Dat levert werk op en inkomsten.

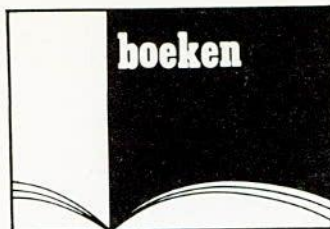
Leidersraad

De Paaseilanders hebben naar aloude gewoonte een inheems bestuur: de Leidersraad van Rapa Nui, bestaande uit vertegenwoordigers van de 36 families. Op het eerste gezicht is deze raad heftig verontwaardigd. Ze vindt het een schande dat ze niet gekend is in het besluit. Bovendien geeft het geen pas, meent ze, 'dat een arm en bescheiden eiland als het onze wordt weggegeven aan een land dat zo ontzettend rijk is als de Verenigde Staten'. Maar wie het protest van de raad zorgvuldig leest, komt tot de ontdekking dat de verontwaardiging in de eerste plaats aanstuurt op: voor wat, hoort wat. Pinochet heeft wat dat betreft zijn zin gekregen, want, zoveel is wel uitgelekt, als tegenprestatie heft de VS het wapenembargo van 1977 op en zal ze zorg dragen voor de aanleg van een haven op het Paaseiland. En dat wil de raad van Rapa Nui ook, een hapje meeëten uit de welgevulde ruif. Het slot van haar plechtige protestverklaring spreekt wat dat betreft duidelijke taal: „Wij eisen een geldbedrag als schadevergoeding voor de bezetting door buitenlanders”.

Gerard Luttenberg

(Overgenomen uit: Tribaal, uitgave van de Stichting Werkgroep Inheemse Volken, nr. 29, maart 1987. Adres: Minahassastraat 1, Postbus 4098, 1009 AB Amsterdam, tel. 020-938625)

Afghanistan

„Bovenop de laadbak, vol met kisten munitie, wapens en bagage, zitten of staan, dicht opeengepakt, zo'n vijftig Mujahedien. Van alle leeftijden. Ik zie jonge jongens van rond de zestien, maar ook grijsaards van zestig jaar en ouder. Het is een bont gezelschap”.

Van dit gezelschap maakt ook Hugo de Oude, auteur van 'Paardehoeven in tanksporen', deel uit. Na zich geruime tijd ingezet te hebben voor de Afghaanse zaak, met het verkopen van buttons 'Afghanistan vrij', bekruipert hem het onrustige gevoel zich er wel erg gemakkelijk van af te maken. Hij zegt de huur op van zijn appartement, haalt zijn spaargeld van de bank en vertrekt naar Pakistan om van daaruit Afghanistan in te trekken.

Met de Nederlandse kameraman John en de Afghaanse tolk Anwar weet hij met een munitietransport illegaal Afghanistan binnen te komen. Een half jaar lang trekt hij, grotendeels te paard, van verzetsgroep naar verzetsgroep, door het oorlogsgebied.

Het boek van Hugo de Oude is veel meer dan een reisverslag. Het geeft namelijk ook een goed beeld van het leven en de strijd van het door de Russen onderdrukte Afghaanse volk. "Paardehoeven in tanksporen" door Hugo de Oude en Rolf Hoekstra is een uitgave van De Geus te Breda. Prijs f.27,50.

Marokkaanse jongeren

'Van vriendenkring tot randgroep' is een – zeer goed leesbaar – verslag van een onderzoek naar het proces van randgroepvorming onder Marokkaanse jongeren in een oude Amsterdamse stadswijk.

Het gaat hier om een buurtgebonden jongerengroep voornamelijk bestaande uit Marokkaanse, enkele Nederlandse en twee Turkse jongeren. Gedurende de twee jaar was Hans Werdmölder werkzaam als barkeeper, jongerenwerker en hulpverlener

en wist hij het vertrouwen van de groepsleden langzamerhand te winnen.

Aan de hand van vele observaties, informele gesprekken en levensgeschiedenissen wordt een beschrijving gegeven van de dagelijkse handel en wandel van de jongeren in een grote stad. Het boek behandelt de randgroepvorming, factoren en kondities in het proces van marginalisering, waarbij ook nadrukkelijk het drugsprobleem aan de orde komt en de opvang en hulpverlening.

Dit verslag van binnenuit biedt meer kennis over specifieke achtergronden en kenmerken van Marokkaanse randgroepjongeren. Zeer de moeite waard!

'Van vriendenkring tot randgroep. Marokkaanse jongeren in een oude stadswijk' door Hans Werdmölder is een uitgave van Het Wereldvenster. Prijs f.27,50.

Bescheurboek

Ondanks het feit dat we alweer in de vijfde maand van het jaar zijn aangeland missen velen nog steeds de 'Koot en Bie'-kalender in de keuken of op het toilet. Na het maken van veertien(!) bescheurkalenders hebben Kees van Kooten en Wim de Bie er een punt achter gezet. Als troost voor de 'bescheurders' stelden ze, uit de omvangrijke hoeveelheid materiaal, een selectie samen: 'Het Groot Bescheurboek'. Gekozen werd voor aforismen, versjes, losse teksten, dialogen, dagboeken, tekeningen en foto-reportages die de tand des tijds hadden weerstaan en nog niet eerder werden gepubliceerd.

Een kleine greep:

– Bij ons in de straat woont een man die nog nooit de marathon heeft gelopen.

– Zij is zijn wandelende floppy disc.

– 'Of dat Kerstbestand nóóit is afgelopen', zuchtte de generaal verveeld.

– Gestopt met roken ben je pas echt als je het tegen niemand meer zegt.

– 'Mamma, wie was Adolf Hitler?'

De jonge moeder: 'Die zat geloof ik bij Lovin Spoonful'.

– Bij een behoorlijk Boksgala in Amsterdam zit er voor zeshonderd jaar gevangenisstraf en voor twintig miljoen zwart geld in Carré.

– Op heel Hawai is geen Bounty te krijgen

– Wij hielpen nog gewoon een omaatje oversteken, maar wie dat nu doet, bedrijft flankerend bejaardenbeleid.

'Het Groot Bescheurboek' doet wat uitvoering betreft sterk denken aan het postcodeboek: kleur omslag, formaat en dikte (424 blz.). Daar houdt ook iedere verdere overeenkomst mee op. Want wie dit boek koopt verschaft zich een uitermate boeiend stuk geschiedenis, namelijk hoe Koot en Bie (dus ook wij) tegen de jaren zeventig en de eerste helft van de jaren tachtig aankeken.

'Het Groot Bescheurboek' door Kees van Kooten en Wim de Bie verscheen bij uitgeverij De Harmonie te Amsterdam. Prijs f.29,90.

Latijns-Amerika

Tussen zijn tot nu toe twee belangrijkste werken ('De aderlating van een continent' en 'Kroniek van het vuur') schreef de Latijns-Amerikaanse auteur Eduardo Galeano de verhalenbundel 'Vagamundo'.

Om maar met de deur in huis te vallen: klein maar fijn. De net honderd bladzijden tellende bundel bevat achttien verhalen, sommige met een lengte van nauwelijks een pagina.

Maar zelfs in de kortste weet Galeano nog een diepgang aan te brengen die de kwalificatie 'meesterlijk' dik verdient.

Zoals bijvoorbeeld in 'Zij kwamen van ver'. Die 'zij' zijn het dorpshef en drie van zijn mannen (indianen?) die, op een hoek van een straat van een wereldstad, onbevreesd 'de maal-

stroom van voertuigen en voorbijgangers' in ogenschouw nemen. De harten van de vier toeschouwers 'hadden medelijden met de miljoenen stadsbewoners die hen in grote haast, op benen of op wielen, boven en beneden, links en rechts, voor en achter voorbijgingen: 'Wat zou er van jullie allemaal moeten worden', vroegen traag hun harten, 'als wij niet elke dag de zon op lieten gaan?'.

Daar kun je het als stadsmens, waar ook ter wereld, een poosje mee doen. In nagenoeg alle verhalen laat Galeano de stem van het volk aan de onderkant van de Latijns-Amerikaanse samenleving klinken.

Soms heel subtiel en diepzinnig, een andere keer hard en direct ('De passie').

'Vagamundo' geeft een geschaafd en boeiend beeld van de complexe werkelijkheid van Latijns-Amerika.

'Vagamundo' door Eduardo Galeano verscheen bij Van Gennep te Amsterdam. Prijs f.24,50.

Youp van 't Hek

Zo'n anderhalf jaar trok Youp van 't Hek met het theaterprogramma 'Verloren en Verloren' door het land, overal volle zalen

trekkend. Programma's als die van Youp van 't Hek en Freek de Jonge hebben te veel inhoud om er één keer naar te luisteren. Die moet je in alle rust kunnen lezen en herlezen. Een goede zaak dat nu ook dit programma in boekvorm is uitgekomen.

In 'Verloren en Verloren' verbaast Youp van 't Hek zich menigmaal over het feit dat de mensen zich tegenwoordig nergens meer over verbazen (verbazen is een heel ouderwets Nederlands woord: 'Dat komt uit de tijd dat er nog genoeg werk was, dat je van de ene naar de andere baas ging'). Hij springt van de hak op de tak maar weet steeds, verbaasd knap, de draad weer op te pakken. Daarbij vele meppen uitdendend aan zijn publiek ('Het racisme is de enige rotzooi in dit land die de gastarbeiders niet mogen opruimen'). Het hele programma is te beschouwen als een lange aanklacht tegen regelmaat, gezapigheid en de afwezigheid van verbazing.

Prachtig samengevat in: 'Waanzin, totale waanzin! Dat wij op zondagavond zitten te kijken naar Studio Sport en dat gezegd wordt: 'Er werden veertien slagen steekwapens in beslag genomen, er ging één trein in de fik, en dan gaan wij nu verder met NEC-NAC'. En wij? Niet verbaasd. Een trein in de fik. Onderuitgezakt ondergaan wij het'.

'Verloren en Verloren' door Youp van 't Hek verscheen bij Thomas Rap te Amsterdam. Prijs f.15,-.

Anarchisme

In de fascinerende biografie 'Henk Eikeboom, anarchist', ge-

schreven door Pszisko Jacobs, wordt het anarchisme, zoals zich dat in Nederland tussen de wereldoorlogen manifesteerde, treffend in beeld gebracht. De in 1898 geboren Eikeboom was in

die periode één van de bekendste vertegenwoordigers van het anarchisme. Als spreker, schrijver (gedichten, artikelen en hoorspelen), medewerker aan diverse bladen, vertaler en uitgever was Henk Eikeboom een centrale figuur in de veelal in losse groepen opererende anarchistische beweging. Toch was hij allesbehalve een intellectueel of een groot theoreticus: hij was veel meer een man van de daad, die de taal van het volk sprak. Geen wonder dat de Nazi's weinig waardering hadden voor deze activist. Eind 1941 werd hij op zijn onderduikadres gearresteerd. Via Scheveningen en Vught belandde hij in Sachsenhausen. Tijdens of kort na een uitputtende laatste mars uit dit concentratiekamp overleed Henk Eikeboom, op 11 mei 1945, te Sandbostel (niet ver van Seedorf), alwaar hij ook begraven ligt. Voor wie geïnteresseerd is in het anarchisme en niet gemakkelijk een theoretisch werk ter hand neemt is deze biografie nadrukkelijk aan te bevelen. 'Henk Eikeboom, anarchist' door Pszisko Jacobs verscheen bij uitgeverij In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f.29,50

Uitstekende romans

Geweld is het hoofdthema in 'Nergens ben je veilig' van de Engelse schrijfster Pat Barker. Een reeks moorden veroorzaakt in een Engelse stad grote onrust, vooral onder prostituees. Want met name op hen heeft de moordenaar het voorzien. Ondanks dat de vrouwen achtervolgd worden door angst zetten ze hun

werk voort. Moeten ze wel doorgaan zoals in deze beklemmende roman uitstekend wordt weergegeven. Wanneer er weer een vrouw op beestachtige wijze wordt omgebracht besluit een collega van deze vermoorde prostituee het recht in eigen hand te nemen.

Evenals het voorgaande boek verscheen ook 'Zware vleugels', van de Chinese schrijfster Zhang Jie, in de reeks vrouwenwereldliteratuur. Dat op zichzelf is niet het meest bijzondere aan deze uitgave. Dat is veeleer gelegen in het feit dat dit boek de eerste grote moderne roman over het hedendaagse China is in Nederlandse vertaling. In deze lijvige roman (± 400 blz.) komen zo'n vijftig personen voor die, op het eerste gezicht, weinig met elkaar te maken hebben. Stapje voor stapje echter ontstaan er verbanden en begint het 'systeem' zich af te tekenen. Een systeem (na de kulturele revolutie) van burokratie en corruptie, waarbij je volstrekt in de pas van de partij moet lopen om je te kunnen handhaven. Dat Zhang Jie met haar openhartige kritiek geen literaire prijs voor deze roman in China ontving zal niemand na lezing van dit schitterende boek verbazen.

'Nergens ben je veilig' door Pat Barker en 'Zware vleugels' door Zhang Jie werden uitgegeven door De Geus, Postbus 1878, 4801BW Breda. Prijzen resp. f.27,50 en f.39,50.

Rechtspositie dienstplichtigen

Bij de Algemene Vereniging Nederlandse Militairen (AVNM) verscheen onlangs de sterk verbeterde tweede druk van de handleiding rechtspositie dienstplichtigen. Ook al is zijn verblijf van betrekkelijk korte duur (14 of 16 maanden), toch wordt de dienstplichtige veelvuldig met de regels en wetten van de krijgsmacht geconfronteerd. Op vragen daaromtrent weet het beroepskader vaak ook niet het juiste antwoord te geven, omdat ook zij dikwijls onvoldoende op de

hoogte zijn van de regels en wetten.

Er kan dan ook op dit punt niet genoeg voorlichtingsmateriaal verschijnen. Deze AVNM-handleiding voorziet daarom sowieso al in een behoefte, maar bevat bovendien een schat aan informatie en is nog heel gemakkelijk te hanteren ook. Achterin is namelijk een trefwoordenregister opgenomen, waardoor men snel het gezochte artikel, wetje of regeltje er op na kan slaan. Heel plezierig is dat de letterlijke teksten van wetten, legerordens, enz. zijn opgenomen. Dat laat deze brochure wat lastiger lezen (ambtelijk taalgebruik), maar verschaft de dienstplichtige anderzijds dezelfde informatie als zijn kommandant. Dat laatste is zeker niet onbelangrijk.

De 'AVNM handleiding rechtspositie dienstplichtigen' is te verkrijgen door f.24,50 over te maken op giro 3018052 t.n.v. AVNM, Utrecht (onder vermelding van het gevraagde).

Break met verleden

Kort na het lezen van het boekenweekgeschenk - 'Het rookoffert' van Tessa de Loo en een grote teleurstelling - kreeg ik Diet Verschoor's 'Dronken van Dauw' in handen. En toen ik daarvan, met spijt, de laatste bladzijde omsloeg, was m'n eerste gedachte: wat jammer dat de lezers niet een juweeltje als dit kado kregen in de boekenweek.

Diet Verschoor, die al een paar romans, een korte verhalenbundel, drie kinderboeken en een bundel gedichten voor kinderen schreef, bewijst met deze novelle opnieuw haar schrijfkunst. Met een scherp observatievermogen wordt het bewustwordingsproces weergegeven van een 45-jarige vrouw, die tijdens een verblijf in een eenzaam gelegen huis in de duinen probeert te breken met haar verleden.

Nina Ceder bezint zich op haar familierelaties: een door de oorlog geknakte vader, een door zijn vrouw verlaten grootvader, haar verwende zusje en achterlijke broertje en haar eigen uitgevlogen kinderen. Maar bovenal worstelt Nina om los te komen van een jeugdliefde met haar getrouwde vioolleraar: „Hij werd de minnaar van mijn ongebreidelde lusten, van mijn razernij en van mijn droefheid“. Een tot mislukken gedoemde verhouding: „Door niets te benoemen, niets af te spreken en niet te denken aan de dagen die zouden volgen, overrompelden we voorlopig de dodelijke triestheid die op de loer lag. Aan het eind van de tweede zomer begon de regen. Het geluid van die regen was als een naderend requiem van onze liefde. Onontkoombaar“. Ongezocht, en aanvankelijk tegen haar zin, wordt Nina in haar proces geholpen door de ontmoeting met de veel jongere zwerver Archibald Vesuvius, die

eerder met zijn ouderlijk huis brak.

Een prachtig, met subtiel inlevingsvermogen geschreven, verhaal. 'Dronken van Dauw' van Diet Verschoor verscheen bij uitgeverij An Dekker, Amsterdam 1987, 87 blz. Prijs f.16,-.

Anna en ik

Eveneens bij de nog betrekkelijk nieuwe uitgeverij An Dekker - die startte in de zomer van '86 en inmiddels zo'n 20 boeken uitbracht - verscheen een vertaling uit het Duits van de korte verhalenbundel 'Anna en ik' van Adelheid Duvanel (geb. 1936 in Basel). Eigenlijk zijn het niet echt verhalen, maar gaat het om zeer korte - nooit meer dan 2, 3 pagina's - indringende schetsen van mannen, vrouwen en kinderen met hun angsten, hun verwarring, hun verloren illusies, maar ook hun vasthoudendheid aan dromen en geluk. Heel gewone mensen overigens, die echter veelal balanceren op de dunne draad tussen droom en werkelijkheid. Zoals Angela in de gelijknamige schets: „In haar handtas heeft ze altijd een steen, om te voorkomen dat ze wegvliegt bij het oversteken van een plein“.

Of het meisje in het verhaal 'De vos' dat, na jaren niet te hebben gesproken, tegen de haar liefhebbende jonge man zegt: „Jij bent een vreemde, met vreemden praat ik niet, zij verstaan mij niet. Mijn werkelijkheid is niet hun werkelijkheid“. En in het titelverhaal zegt de ik-figuur: „Sinds Anna bij ons is, merk ik hoezeer ik aan de oppervlakte leef, alles wat zij zegt lijkt uit de diepte te komen. Ik lijd alleen maar in mijn dromen, ben bang omdat het water mij wil wegspoelen. Anna beweegt zich altijd onder water“.

Adelheid Duvanel registreert scherp de breuken in de levens van mensen en doet dat alles met een camera die eerst de omgeving verkent, even inzoomt en dan weer afbuigt. En bij de montage is dan nog eens veel weggelaten, waarna intrigerende, surrealistische beelden overblijven, meestal weinig vrolijk stemmend trouwens.

Een heel fijnzinnige schetsenbundel (en ook mooi gebonden uitgevoerd). 'Anna en ik' van Adelheid Duvanel verscheen bij uitgeverij An Dekker, Amsterdam 1987, 93 blz. Prijs f.21,50.

Karen en Wim Heij
Frank Spoelstra

